

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ВІДВІДУВАННЯ НПМ ВИХОВНОЇ КОЛОНІЇ

Розроблено у співпраці з Офісом
Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини

Проєкт Ради Європи
«Підтримка впровадження
європейських стандартів захисту
прав людини в Україні»

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Методичні рекомендації укладені
Наталією Гурковською.

*Ця публікація розроблена за
фінансової підтримки Ради
Європи. Погляди, викладені в цьому
документі, є відповідальністю його
автора і можуть не співпадати з
офіційною політикою Ради Європи.*

Дозволяється відтворення уривків
публікації (до 500 слів) за умови
некомерційного використання,
збереження цілісності тексту,
контексту та надання повної
інформації, що не повинна жодним
чином вводити читача в оману
щодо характеру, обсягу чи змісту
тексту. Необхідно обов'язково
зазначати джерело тексту:

«© Рада Європи, рік видання».

Усі інші запити щодо відтворення
або перекладу цієї публікації
або будь-якої її частини повинні
адресуватися Директорату
комунікацій Ради Європи
(F-67075 Strasbourg Cedex або
publishing@coe.int).

Уся інша кореспонденція щодо цієї
публікації повинна направлятися
до Головного Директорату з прав
людини та верховенства права.

Верстка, дизайн обкладинки:
«K.I.C.»

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
(<http://book.coe.int>)

© Рада Європи, 2024

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо проведення відвідування НПМ

виховної колонії

2024

Зміст

Список аббревіатур і скорочень.....	4
Розділ 1. Опис місць несвободи в пенітенціарній системі	6
Розділ 2. Стандарти забезпечення прав осіб у виховних колоніях	9
Розділ 3. Проведення моніторингового відвідування	13
3.1. Підготування та початок проведення відвідування.....	13
3.2. Спілкування з керівником (заступником керівника) установи.....	15
3.3. Виявлення порушень прав людини.....	17
3.4. Особливості проведення інтерв'ю із засудженими	65
3.5. Огляд приміщень	68
3.6. Підбиття підсумків за участю керівництва ВК.....	76
Додатки.....	78
Додаток 1. Алгоритм дій у разі виявлення ознак неналежного поведіння	78
Додаток 2. Орієнтовний маршрут відвідування	79
Додаток 3. Анкета для спілкування з неповнолітніми засудженими	80
Додаток 4. Анкета фіксації результатів відвідування НПМ для цього типу місця несвободи	82
Додаток 5. Нормативно-правові акти, що визначають права осіб, які утримуються в місці несвободи та регулюють діяльність закладу	108
Додаток 6. Рекомендації щодо заповнення звіту	118

СПИСОК АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ

АРТ — антиретровірусна терапія

Автозак — спеціалізований автомобіль, обладнаний для перевезення затриманих осіб

БВПД — безоплатна вторинна правова допомога

ВЦ — виправний центр

ВК — виправна колонія

ДІЗО — дисциплінарний ізолятор

ДКВС — Державна кримінально-виконавча служба України

ДПК — дільниця посиленого контролю

ДСР — дільниця соціальної реабілітації

ДР — дільниця ресоціалізації

ДБН — державні будівельні норми

ЄРДР — Єдиний реєстр досудових розслідувань

ЄКЗК — Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню та Протоколи

ЄКПЛ — Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та Протоколи

ЄПП — Європейські пенітенціарні правила

ЄСПЛ — Європейський суд з прав людини

ЗПТ — замісна підтримувальна терапія

ІТЗО — інженерно-технічні засоби охорони

КДіР — дільниця карантину діагностики і розподілу

КЗК — Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню

КВК України — Кримінально-виконавчий кодекс України

КМУ України — Кабінет Міністрів України

КОЗП — Книга обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події

КПП — контрольно-пропускний пункт

КПК України — Кримінальний процесуальний кодекс України

- КУ** — Конституція України
- МОЗ** — Міністерство охорони здоров'я України
- МВС** — Міністерство внутрішніх справ України
- МЧ** — медична частина філії Державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України»
- Мін'юст** — Міністерство юстиції України
- НПА** — нормативно правові акти
- ОК** — одиночна камера
- ПВР** — Правила внутрішнього розпорядку установи виконання покарань
- ПКТ** — приміщення камерного типу
- СІЗО** — слідчий ізолятор Державної кримінально-виконавчої служби України
- СПС** — відділення соціально-психологічної служби
- ООН** — Організація Об'єднаних Націй
- СНІД** — синдром набутого імунодефіциту
- УВП** — установа виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України
- УДЗ** — умовно-дострокове звільнення

Розділ 1

ОПИС МІСЦЬ НЕСВОБОДИ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ

Кримінально-виконавча (пенітенціарна) система — державний інститут, що керує виконанням кримінальних покарань, які застосовують до осіб відповідно до національного законодавства. Система забезпечує виконання покарання у вигляді: позбавлення волі, обмеження волі, утримання узятих під-варту з моменту ухвалення судового рішення. Пенітенціарна система має засновуватися на національному законодавстві, що не порушує міжнародних стандартів, та ґрунтуватися на глибокій повазі до верховенства права та прав людини.

На підставі ст. 11 КВК України¹ до **установ виконання покарань належать**: кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи (виховні колонії), слідчі ізолятори. Кримінально-виконавчі установи поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу (виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (виправні колонії). У виправних колоніях мінімального та середнього рівнів безпеки можуть створюватися сектори для відбування покарання засудженими неповнолітніми, за умови забезпечення їх ізоляції від засуджених повнолітніх осіб та за умови дотримання відповідних норм харчування і матеріально-побутового забезпечення, встановлених для неповнолітніх засуджених.

У цьому посібнику розкриваються методичні рекомендації для виховних колоній.

Виховні колонії — виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх ([стаття 19 КВК України](#)).

У колоніях встановлено роздільне тримання: чоловіків і жінок, неповнолітніх і повнолітніх осіб.

Засуджених, які досягнули 18-річного віку, переводять із виховної колонії для дальшого відбування покарання до виправної колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання. Питання про переведення засудженого, який досяг вісімнадцятирічного віку,

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>.

розв'язує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань за рішенням педагогічної ради і поданням начальника виховної колонії, погодженим із службою у справах дітей [стаття 147](#) КВК.

З метою закріплення результатів виправлення, завершення загальноосвітнього або професійно-технічного навчання засуджені, які досягли 18-річного віку, можуть бути залишені у виховній колонії до закінчення строку покарання, але не довше ніж до досягнення ними двадцяти двох років. Залишення засуджених, які досягли 18-річного віку, у виховній колонії проводиться за рішенням педагогічної ради постановою начальника колонії, погодженою із службою у справах дітей.

У виховних колоніях створюють такі дільниці: карантину, діагностики і розподілу (КДіР); ресоціалізації; соціальної адаптації. Вказані дільниці ізолюють одна від одної. У дільниці КДіР тримаються всі новоприбулі до колонії засуджені. У дільниці ресоціалізації тримаються засуджені, які направлені з дільниці КДіР, а також переведені з інших дільниць. У дільниці соціальної адаптації тримаються засуджені, які правомірно себе поводять і сумлінно ставляться до навчання та праці і яким до звільнення залишається не більше ніж шість місяців.

Тримання засуджених до позбавлення волі в дільниці КДіР. Засуджених, поміщених у дільницю КДіР, протягом 14 діб піддають повному медичному обстеженню для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань, а також первинному психолого-педагогічному та іншому вивченню. За результатами медичного обстеження, первинної психодіагностики і психолого-педагогічного вивчення та на підставі кримінологічної, кримінально-правової характеристики на кожного засудженого складають індивідуальну програму соціально-виховної роботи, яку затверджує начальник колонії. Під час тримання в дільниці КДіР побачення засудженим не надають, крім побачень з метою отримання правової допомоги, конфіденційних юридичних консультацій з особами, без обмеження в часі та кількості в робочі, вихідні, святкові, неробочі дні в будь-який час з 8 години до 20 години.

Тримання засуджених до позбавлення волі в дільниці ресоціалізації. Засуджених, які тримаються в дільниці ресоціалізації, розподіляють по відділеннях соціально-психологічної служби і розміщують у жилих приміщеннях з локальним сумісним проживанням членів відділення.

Тримання засуджених до позбавлення волі в дільниці соціальної адаптації. У дільниці соціальної адаптації на кожного засуджено-

го розробляють спеціальну індивідуальну програму підготування його до звільнення. Засуджених, які тримаються в дільниці соціальної адаптації, працевлаштовують на окремих виробничих об'єктах колонії або за межами колонії на інших об'єктах з дотриманням вимог безпеки і постійного контролю. Засуджені, які тримаються в дільниці соціальної адаптації, проживають у межах колонії в спеціально обладнаних приміщеннях окремо від інших засуджених.

Порядок й умови перебування засуджених в установах виконання покарань визначають Кримінально-виконавчий кодекс України, Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5² тощо (див. Додаток 4).

---

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text>.

Розділ 2

СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ У ВИХОВНИХ КОЛОНИЯХ

ЄКПЛ гарантує особам, що позбавлені волі, забезпечення прав людини:

- ▶ право на життя та здоров'я;
- ▶ абсолютну заборону проявів будь-яких актів насильства — катування, жорстокого або нелюдського чи такого поведження або покарання, що принижує гідність; зокрема право на гідні умови тримання, право на належну медичну допомогу, право на повагу до честі та гідності;
- ▶ абсолютну заборону примусової праці, якщо нема судового зобов'язання;
- ▶ заборону дискримінації;
- ▶ право на справедливий судовий розгляд, у тому числі право на захист самостійно обраного захисника чи з системи БВПД; право на ознайомлення з усіма власними матеріалами як судової, так і особливої справи; право на звернення та оскарження;
- ▶ право на повагу до приватного та сімейного життя, тому числі на спілкування та побачення з родиною та близькими; право на кореспонденцію та звернення; право на недоторканність місця фактичного проживання; право на конфіденційне листування на підставі закону та лікарську таємницю;
- ▶ право на свободу думки, совісті та релігії та право на свободу вираження поглядів, право на свободу об'єднання, якщо заборона не передбачена судовим рішенням;
- ▶ право на шлюб (з моменту набуття дієздатності та у виняткових випадках) та мирне володіння майном;
- ▶ право на освіту та вільні вибори (з моменту набуття повної дієздатності);
- ▶ тощо.

Єдине обмеження прав людини в умовах ув'язнення — позбавлення свободи за відповідним судовим рішенням, що набрав чинності.

Особи, позбавлені волі, зберігають усі права, яких вони не були законно позбавлені за рішенням суду, відповідно до якого вони засуджені до позбавлення волі чи взяті під варту. Обмеження, накладені на осіб, позбавлених волі, повинні бути мінімально необхідними та відповідати тій обґрунтованій меті, з якої вони накладалися. Утримання засуджених в умовах, які порушують їхні права людини, не може бути виправдане нестачею ресурсів. Життя в місцях позбавлення волі повинно бути, наскільки це можливо, наближене до позитивних аспектів життя в суспільстві. Утримання під вартою має відбуватися так, щоб сприяти поверненню до суспільства осіб, позбавлених волі. Заохочується співробітництво із зовнішніми соціальними службами та, скільки можливо, залучення громадянського суспільства до участі в питаннях в'язничного життя (ЄПП)³.

ЄПП визначають, що якщо як виняток діти до 18 років утримуються в пенітенціарних установах для дорослих, адміністрація мусить забезпечити на додаток до послуг, які надає всім ув'язненим, щоб малолітні ув'язнені мали доступ до соціальних, психологічних та освітніх послуг, до релігійної підтримки, до програм дозвілля або їх еквівалентів, які доступні їхнім одноліткам на волі. Кожен малолітній ув'язнений шкільного віку, який має право на обов'язкову освіту, повинен мати доступ до такої освіти. Додаткова допомога повинна надаватися малолітнім, звільненим з місць позбавлення волі. Якщо малолітні перебувають у пенітенціарній установі, вони утримуються окремо від дорослих, якщо тільки не буде визнано, що це суперечить інтересам малолітніх.

Правила ООН щодо поводження з жінками-в'язнями та заходів, не пов'язаних з позбавленням волі, стосовно жінок-злочинниць (Бангкокські правила)⁴ зазначають, що жінки і чоловіки мають різні потреби, які необхідно задовольняти під час ув'язнення або під час застосування заходів, не пов'язаних з позбавленням волі. Найочевидніше те, що жінки і чоловіки психологічно різні, і також мають особливі медико-санітарні та гігієнічні потреби, не враховуючи передпологовий та післяпологовий медичний догляд. Жінки також дуже часто основні відповідальні за медичний догляд за дітьми та іншими утриманцями зі складу сім'ї. До надходження до в'язниці, вони могли бути жертвами сексуального домагання, а, перебуваючи у в'язниці, найвразливіші

³ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text.

⁴ https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/bangkok_rules.shtml.

до ушкоджень, психологічного або фізичного насильства. Тюремні системи і тюремні режими зазвичай розраховані переважно на чоловіків-ув'язнених — від планування в'язниць до заходів безпеки, медичних установ, порядку контактів з членами сімей, роботи та навчання. Як результат, багато в'язниць мають тенденцію невідповідності до потреб жінок. А що тюремних установ для жінок набагато менше, то жінок-злочинниць часто поміщають у тюрми далеко від дому, обмежуючи їх контакт зі своїми сім'ями; також, їх часто утримують за вищого, ніж необхідно, рівня безпеки.

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) державам-членам про Європейські правила щодо неповнолітніх правопорушників, які підлягають санкціям або заходам містить:

- ▶ Позбавлення волі неповнолітніх має вестися лише з тією метою, з якою воно призначене, а отже, щоб не посилювати притаманні йому страждання.
- ▶ Позбавлення волі неповнолітніх повинно передбачати можливість дострокового звільнення.
- ▶ Неповнолітнім, позбавленим волі, гарантується низка значущих заходів і втручань відповідно до індивідуального загального плану, спрямованого на просування через менш обмежувальні режими та підготування до звільнення та реінтеграції в суспільство. Ці дії та втручання сприятимуть їхньому фізичному та психічному здоров'ю, самоповазі та почуттю відповідальності, а також розвиватимуть ставлення та навички, які запобігатимуть повторним злочинам.
- ▶ Неповнолітніх, позбавлених волі, слід заохочувати до обговорення питань, що стосуються загальних умов і режиму діяльності в установах, і до індивідуального або, якщо це можливо, колективного спілкування з органами влади з цих питань.
- ▶ Щоб гарантувати безперервність піклування, неповнолітнім повинні надавати допомогу спочатку та протягом будь-якого періоду позбавлення волі органи, які можуть відповідати за них після звільнення.
- ▶ Через те що неповнолітні, позбавлені волі, дуже вразливі, органи влади повинні захищати їхню фізичну та психічну цілісність і сприяти їхньому добробуту.
- ▶ Особливу увагу слід приділяти потребам неповнолітніх, які зазнали фізичного, психічного чи сексуального насильства.

- ▶ Установи або відділи закладів повинні надавати низку умов для задоволення індивідуальних потреб неповнолітніх, які там утримуються, і конкретної мети їх утримання.
- ▶ Такі заклади повинні забезпечувати умови з найменшими обмежувальними механізмами безпеки та контролю, необхідні для захисту неповнолітніх від заподіяння шкоди собі, персоналові, іншим особам або ширшій громаді.
- ▶ Життя в закладі має якомога ближче наближати позитивні аспекти життя в громаді.
- ▶ Кількість неповнолітніх у закладі має бути достатньо малою, щоб забезпечити можливість індивідуального догляду. Установи повинні бути організовані в невеликі житлові одиниці.
- ▶ Установи для неповнолітніх мають розміщуватися в місцях, які легкодоступні та сприяють контактowi між неповнолітніми та їхніми сім'ями. Вони повинні бути створені та інтегровані в соціальне, економічне та культурне середовище громади.

Розділ 3

ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГОВОГО ВІДВІДУВАННЯ

3.1. Підготування та початок проведення відвідування

Моніторингові відвідування до місць несвободи відбуваються відповідно до Регламенту організації та здійснення регулярних відвідувань місць несвободи для виконання функцій національного превентивного механізму в Україні, затвердженого [наказом Уповноваженого Верховної Ради України від 02.06.2023 № 60.15/23](#).

Керівник групи НПМ, якого визначає Департамент НПМ або регіональне представництво Уповноваженого:

- ▶ узагальнює та аналізує інформацію про місце несвободи, відвідування якого готується, про результати раніше проведених відвідувань, стан реалізації результатів таких відвідувань, іншу інформацію та матеріали, отримані з різних джерел про можливі порушення прав людини (звернення, повідомлення, публікації в медіа тощо), що мають ознаки катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, визначає тривалість проведення відвідування НПМ, планує його логістичне забезпечення;
- ▶ завчасно (для планових відвідувань не пізніше ніж за 3 календарні дні) надсилає повідомлення про відвідування НПМ на електронні адреси представників громадських організацій, які мають чинні доручення Уповноваженого на право участі у відвідуваннях НПМ, експертів, учених та фахівців, зокрема іноземних, з визначенням дати проведення відвідування, регіону його проведення, типу, спеціалізації місця несвободи, але без попереднього повідомлення про час, а також назву місця несвободи і його адресу;
- ▶ організовує роботу групи НПМ, координує дії інших учасників групи НПМ;

- ▶ безпосередньо перед початком проведення відвідування НПМ проводить інструктаж учасників групи НПМ та розподіляє обов'язки між ними, визначає, з урахуванням пропозицій усіх учасників групи НПМ, завдання кожного учасника;
- ▶ учасники групи НПМ на час відвідування НПМ повинні мати при собі такі документи: Уповноважений, представники Уповноваженого, працівники Секретаріату Уповноваженого — службове посвідчення; залучені представники громадських організацій, експерти, вчені та фахівці, зокрема іноземні, — документ, що посвідчує особу, та відповідне доручення Уповноваженого на участь у відвідуваннях НПМ;
- ▶ також у учасників групи НПМ можуть бути наявні необхідні технічні засоби, зокрема для фото- та відеофіксації, а у разі необхідності — індивідуального захисту.

Потрапити на територію виховної колонії можна через контроль-но-пропускний пункт, але передусім варто зустрітися з керівництвом. Адміністративна будівля має бути винесена за територію виховної колонії. Якщо в адміністративній будівлі обладнаний пропускний пункт, варто звернутися до чергового КПП і вчинити такі дії: пред'явити черговому КПП посвідчення представника Уповноваженого, працівника Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, громадським моніторам та експертам — доручення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, паспорт, та назвати мету свого візиту. Попросити чергового КПП повідомити про своє прибуття начальника виховної колонії або його заступника і провести вас до нього або надати доступ для самостійного прямування до керівництва.

Під час проведення моніторингового відвідування необхідно скористатися «Орієнтовним маршрутом відвідування» (Додаток 2).

Перешкоджання у проведенні відвідування

У разі недопуску учасників групи НПМ до місця несвободи, створення перешкод у роботі групи НПМ, ненадання інформації, копії документів тощо, керівник групи НПМ повідомляє про це відповідного представника Уповноваженого, правоохоронні органи, Департамент НПМ та складає стосовно особи (осіб), яка(і) перешкоджає(ють) у відвідуванні, протокол про адміністративне правопорушення [за статтею 188–40 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#) (невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з

прав людини або представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини), складає повідомлення про скоєння кримінального правопорушення за ознаками злочину, передбачене [статтею 344 Кримінального кодексу України](#) (втручання в діяльність державного діяча), а після забезпечення працівниками правоохоронних органів умов для безперешкодного проведення відвідування НПМ, продовжує розпочате відвідування НПМ. У разі виникнення будь якої екстреної ситуації під час НПМ, виникнення загрози життю та здоров'ю учасника групи НПМ, негайно повідомляють про це керівника групи НПМ, Департамент НПМ та правоохоронні органи.

3.2. Спілкування з керівником (заступником керівника) установи

Керівник групи НПМ на початку відвідування НПМ інформує керівника або інших відповідальних осіб місця несвободи про підставу та мету відвідування НПМ, представляє всіх учасників групи НПМ, організовує пред'явлення ними документів, що посвідчують особу, службових посвідчень та доручень Уповноваженого на участь у відвідуваннях НПМ (для представників громадських організацій), повідомляє про повноваження і завдання учасників групи НПМ, після чого учасники групи НПМ розпочинають відвідування НПМ.

До керівника (відповідальних осіб установи виконання покарання) доводять повноваження групи НПМ, проводять ідентифікацію місця несвободи, з'ясовують організаційні форми, форми власності, підконтрольність та підпорядкованість установи виконання покарання, керівництва тощо; визначають кількість та категорію осіб, які перебувають у місці несвободи, з'ясовують підстави та терміни утримання (у разі необхідності та в індивідуальних конкретних випадках), а також наявність вразливих категорій осіб (дітей з числа ВПО, іноземців, дітей з інвалідністю тощо).

Окремо нагадують повноваження НПМ-групи на:

- ▶ безперешкодний огляд будь-яких приміщень, будівель та споруд місця несвободи, вивчення умов тримання та поведження з утримуваними в ньому неповнолітніми, проведення фото- та відеофіксації стану утримання неповнолітніх у місці несвободи, проявів неналежного поведження з ними, будь-яких фактів порушення прав і свобод людини;

- ▶ опитування без третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування, будь-яких осіб, які перебувають у місці несвободи, з метою отримання інформації стосовно поведінки з неповнолітніми і умов їх тримання, у разі потреби, при перекладачеві, лікареві, працівниках місць несвободи;
- ▶ варто згадати підставу для конфіденційного спілкування з неповнолітніми, що регламентовано [24-ю Загальною доповіддю, CPT/Inf\(2015\)](#) «Неповнолітні, що позбавлені волі», — члени інспекційних органів мають бути активними і вступати в прямий контакт з неповнолітніми, зокрема шляхом приватного опитування ув'язнених;
- ▶ опитування інших осіб, які можуть надати інформацію стосовно поведінки з неповнолітніми, утримуваними в місці несвободи й умов їх тримання;
- ▶ ознайомлення з будь-якими документами та записами з камер відеоспостереження, зокрема тими, що містять інформацію з обмеженим доступом, отримання їх копій.

Під час першого спілкування з керівником установи керівник моніторингової групи має попросити підготувати таку інформацію:

- ▶ довідку про планове наповнення та загальну кількість засуджених; зі статусом ВПО, іноземців (осіб без громадянства), дівчат та хлопців, дітей з інвалідністю; зокрема за категоріями: віком — до 18 років, 18–22 роки; також за місцем їхнього перебування — дільницями; за зайнятістю: залучених до роботи, зокрема на виробництві (підсобному господарстві); здобувачів базової, повної середньої, професійно-технічної, вищої освіти;
- ▶ положення про батьківський комітет, яке затверджує начальник колонії;
- ▶ рішення про створення батьківського комітету та його кількісний склад;
- ▶ довідку про стан правопорядку (злочинності) та практику застосування заходів заохочення та дисциплінарних стягнень (дисциплінарну практику (за рік));
- ▶ довідку про кількість осіб, які перебувають на профілактичному обліку за категоріями (злісних порушників режиму тримання, схильних до самогубства, втечі, членоушкоджень, відторгнутих загалом тощо);

- ▶ довідку про застосування до всіх категорій утримуваних в установі фізичної сили та спеціальних засобів за рік;
- ▶ довідку про комунально-побутове забезпечення, зокрема харчування за рік;
- ▶ довідку про вартість харчування на одного засудженого на день;
- ▶ довідку про смертність за рік (зокрема через суїцид);
- ▶ штатний розпис та наявні вакансії;
- ▶ копію внутрішнього розпорядку дня окремо для кожної дільниці, якщо вони різняться;
- ▶ інформацію про результати проведених відомчих перевірок діяльності установи, перевірок та актів прокурорського реагування (копії перевірок та виконання вказівок, реагування тощо);
- ▶ копію акта вимірювання площі;
- ▶ асортимент товару в крамниці установи.

3.3. Виявлення порушень прав людини

У разі виявлення під час відвідування випадків жорстокого, нелюдського поводження, катування, інших порушень прав утримуваних у місці несвободи осіб, зокрема тих, що становлять загрозу життю та здоров'ю таких осіб, керівник групи НПМ вживає невідкладних заходів до припинення порушення та/або виклику екстрених служб правоохоронних органів, охорони здоров'я, надзвичайних ситуацій, служби у справах дітей тощо та залишається на місці до їхнього прибуття.

Група НПМ документує (фіксує) виявлені ознаки катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, і якщо це можливо, то відповідно до стандартів Стамбульського протоколу⁵.

Якщо виявлені порушення неможливо усунути негайно, то за підсумками кожний учасник групи НПМ доводить до відома керівника місця несвободи та/або інших відповідальних осіб свої зауваження, виявлені порушення та недоліки.

У разі необхідності керівник групи НПМ заповнює бланки пояснень (додаток 2 до Регламенту (Наказ Уповноваженого ВРУ з прав людини

⁵ <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-06/Istanbul%20Protocol%20in%20Ukrainian.pdf>.

від 02.06.2023 № 60.15/23)⁶, формулюючи перелік запитань до вказаних осіб та пропонує їм власноручно надати на ім'я Уповноваженого пояснення стосовно фактичної і правової підстави своїх дій та рішень, або занотовує їх відповіді в бланку пояснення, за формою, зразок якої додається, після чого надає його для підписання опитуваній особі, а також сам підписує бланк пояснення як опитувача. У разі відмови вказаних осіб надавати чи підписувати пояснення, про це зазначають у заповнених бланках пояснень та відображають у звіті відвідування НПМ.

1. Захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання

Згідно зі статтею 1 Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання⁷ термін «катування» означає будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюють сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких її підозрюють, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюють державні посадові особи чи інші особи, що виступають як офіційні, чи з їхнього підбурювання, чи з їхнього відома, чи за їхньої мовчазної згоди. Цей термін не охоплює біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково.

ЄСПЛ вважає, що для того, щоб підпадати під дію [статті 3 ЄКПЛ](#), акт жорстокого поводження, чи то катування, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, має досягати мінімального рівня жорстокості. Оцінювання цього порогу суворості проводиться з огляду на конкретні обставини справи, як-от: тривалість неналежного поводження; фізичні наслідки жорстокого поводження; психічні наслідки; стать, вік і стан здоров'я потерпілого тощо.

Задля запобігання неналежному поводженню, [статтею 10 Конвенції ООН](#) проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання мають бути вклю-

⁶ <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%2060.15.23.pdf>.

⁷ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.

чені навчальні матеріали та інформація про заборону катувань до програм підготовки персоналу правових органів, цивільного чи військового медичного персоналу, державних посадових осіб, які можуть мати стосунок до утримання під вартою й допитів осіб, які зазнали будь-якої форми арешту, затримання чи ув'язнення, або до поводження з ними. Держава вносить цю заборону до правил чи інструкцій, які стосуються обов'язків і функцій будь-яких таких осіб.

[Згідно з Конвенцією ООН про захист прав дитини](#) держави-учасниці забезпечують, щоб жодну дитину не піддавали катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принизливим для гідності видам поводження чи покарання; гуманне ставлення до кожної позбавленої волі дитини і повагу до гідності її особи з урахуванням потреб осіб її віку.

У документі під назвою [«Стандарти КЗК» \(CPT/Inf/E \(2002\) 1 — Rev. 2015\)](#) Європейський комітет з питань запобігання катуванням і нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню констатував:

«... 97. Беручи до уваги свій превентивний мандат, пріоритетним завданням КЗК під час візитів було встановити, чи позбавлені свободи неповнолітні піддавалися жорсткому поводженню. Делегації КЗК все ще отримують вірогідні повідомлення про жорстоке поводження з неповнолітніми, які перебувають під вартою. Ці повідомлення часто стосуються стусанів, ляпасів, ударів кулаком чи кийком під час затримання (навіть після того, як відповідний неповнолітній вже перебував під контролем)....»

126. ... У низці [центрів тримання неповнолітніх], які відвідав КЗК, працівники нерідко давали так звані «ляпаси з виховною метою» чи застосовували інші форми фізичного покарання до неповнолітніх, які погано себе поводити. У цьому зв'язку КЗК нагадує, що тілесні покарання можуть прирівнюватися до жорсткого поводження і мають бути суворо заборонені. ...»

Виявлення випадків катувань або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання. Основні критерії оцінювання порушення такі:

- ▶ надмірне або неправомірне застосування заходів фізичного (морального впливу), спеціальних засобів, зброї;
- ▶ застосування непередбачених законодавством методів і заходів покарання;
- ▶ нема перевірки за випадками неналежного поводження;

- ▶ нема фіксації тілесних ушкоджень та побутових травм тощо.

Серед неналежного поведження може бути і необґрунтоване або понадмірне дисциплінарне стягнення, планування та проведення операцій (навчання) із застосуванням сили, неналежні умови тримання тощо.

Під час моніторингового візиту головне джерело інформації про порушення — конфіденційне інтерв'ю із засудженими, а також матеріали особових справ засуджених, службових перевірок, журнали та книги обліку, медична документація. З метою виявлення фактів неналежного поведження та видів покарань також проводять візуальний огляд засуджених неповнолітніх, щоб виявити тілесні ушкодження. Необхідно зробити детальний опис ушкоджень та обставин їх отримання, провести фотофіксацію (з дозволу засуджених). НПМ-група перевіряє наявну інформацію в службовій документації щодо обставин та умов отримання тілесного ушкодження. Фіксація монітором факту виявлення неналежного поведження не залежить від суб'єкта, що спричинив тілесні ушкодження. Хто був суб'єктом неналежного поведження (персонал, інші засуджені, треті особи) потрібно для внесення відомостей у звіт та базу.

Разом із тим особливої уваги заслуговують факти порушень, вчинені працівниками виховної колонії: позаслужбові стосунки із засудженими, їхніми близькими з ознакою неналежного поведження; умисне приниження людської гідності, спричинення фізичних чи моральних страждань засудженим; незаконне застосування до них вогнепальної зброї, гумових кийків, гамівної сорочки, наручників, фізичної сили тощо. За кожним таким фактом має бути проведене належне службове розслідування та вжиті передбачені законом заходи реагування.

Моніторингова група перевіряє наявну інформацію в службовій документації щодо обставин та умов отримання тілесного ушкодження, у точності аналізує:

- ▶ медичну документацію на факт належної фіксації тілесних ушкоджень;
- ▶ факт повідомлення медичним працівником керівництва виховної колонії, а керівництво виховної колонії про виявлення тілесних ушкоджень прокурора;
- ▶ фіксацію в Журналі обліку виявлених тілесних ушкоджень в осіб, які прибули до установи виконання покарань⁸;

⁸ [Наказ Мініюсту та МОЗ від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі».](#)

- ▶ фотофіксацію (кольорові фотознімки видрукуюють у медичну карту амбулаторного хворого⁹ та особову справу);
- ▶ факт фіксації отримання травми в КоЗП та повідомлення до органу досудового розслідування¹⁰.

Перевірці підлягають також Журнал обліку засуджених, які перебувають у короткочасних виїздах або в закладах охорони здоров'я, Постанова про переведення в медичну частину або в лікарняний заклад, Журнал обліку перевірок засуджених, які перебувають у закладах охорони здоров'я, щоденник індивідуальної роботи із засудженим, Журнал обліку роботи із засудженими, які потребують підвищеного контролю з боку персоналу установи та результатів індивідуальної роботи з ними, Журнал обліку переміщення засуджених та реєстрації особових справ засуджених, відеозаписи з бодікамер.

У разі виявлення факту неповідомлення до правоохоронних органів випадків, що призвели до отримання засудженим тілесних ушкоджень керівник моніторингової групи викликає правоохоронні органи (прокуратуру, поліцію, територіальні органи ДБР) для фіксування, документування фактів щодо можливих ознак кримінального правопорушення, передбаченого [статтею 127 КК України](#), або інших правопорушень.

ЄСПЛ у справі «Лотарев проти України» зазначив: «Визнавши, що працівники колонії застосували до заявника силу, внаслідок чого зламали два ребра, Уряд доводив, що вона була правомірною та не надмірною реакцією на його непокору. Суд визнав, що застосування до особи, позбавленої волі, заходів фізичного впливу, які не були спричинені її власною поведінкою, — приниження її гідності та становить, в принципі, порушення права, гарантованого статтею 3. Окрім того, державні органи були зобов'язані провести ефективне розслідування обставин, за яких заявнику було завдане ушкодження».¹¹

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) державам-членам про Європейські правила щодо неповнолітніх правопорушників, які підлягають санкціям або заходам, регламентує, що персонал не пови-

⁹ [Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14 лютого 2012 року № 110 \(форма первинної облікової документації № 025/о «Медична карта амбулаторного хворого № »\)](#).

¹⁰ [Наказ Мін'юсту від 02.02.2017 No 254/5 «Про затвердження Порядку прийняття та обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події»](#).

¹¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_882#Text.

нен застосовувати силу до неповнолітніх, за винятком, як крайнього за-
собу, самозахисту або у разі спроби втекти, фізичного опору законному
наказові, прямого ризику самоушкодження, шкоди іншим або серйоз-
ної шкоди майну. Сила, що використовується, повинна бути мінімаль-
но необхідною і застосовуватися протягом найкоротшого необхідного
часу. Персонал, який безпосередньо працює з неповнолітніми, має
бути навчений прийомам, які дають змогу мінімально використовувати
силу для стримування агресивної поведінки.

Забороняється використовувати наручники або обмежувальні жи-
лети, хіба що менш інтенсивні форми застосування сили не дали ре-
зультатів. Наручники також можна використовувати, якщо це необхід-
но, як запобіжний захід проти агресивної поведінки або втечі під час
передання. Вони повинні бути зняті, коли неповнолітній постає перед
судовим або адміністративним органом, якщо цей орган не вирішить
інакше. Засоби стримування не повинні застосовуватися довше, ніж це
строго необхідно. Використання ланцюгів і кайданів заборонено. Ізо-
ляція в камері для заспокоєння як засіб тимчасового стримування за-
стосовується лише у виняткових випадках і лише на кілька годин і в
жодному разі не повинна перевищувати 24 годин. Практичний медич-
ний працівник має бути поінформований про таку ізоляцію та має бути
наданий негайний доступ до відповідного неповнолітнього.

Персонал установ, у яких утримуються неповнолітні, не має права
носити зброю, хіба що цього вимагає надзвичайна ситуація.

Неналежне поводження стосується також завдання засудженим мо-
ральних страждань, пов'язаних, зокрема, із неповагою до їхньої гідно-
сті. Серед таких порушень можуть бути:

- ▶ зневажливе (фамільярне) ставлення до засуджених адміністра-
ції установи, поділ їх на групи (статуси), вживання прізвиськ;
специфічні умови тримання, створені для осіб, яких відторгну-
ла основна маса засуджених (окремі спальні приміщення, часто
з неналежними умовами, окремі столи в їдальні тощо);
- ▶ висвітлення для загальної маси засуджених (або працівників
адміністрації) або поширення конфіденційної інформації щодо
внесення окремих осіб до переліків профілактичного обліку
(схильних до самоушкодження, втечі тощо), сексуальної орієн-
тації, сімейних стосунків;
- ▶ застосування наручників щоразу під час виведення поза межі
камери, якщо таке застосування не обґрунтовується ризиками;

- ▶ повертання обличчям до стіни під час входу в камери персоналу чи інших осіб;
- ▶ безпідставне регулярне переведення з однієї камери до іншої;
- ▶ спілкування через віконце у дверях камери;
- ▶ супровід із собаками в межах приміщень установи без необхідності тощо.

Доглядові обов'язки пенітенціарного персоналу щодо контингенту передбачають обов'язок захищати ув'язнених від інших ув'язнених, які хочуть заподіяти їм якусь шкоду. Власне, насильство серед в'язнів часто трапляється в усіх пенітенціарних системах і набуває різноманітних форм, від малопомітних виявів переслідування до відвертого приниження із застосуванням фізичної сили¹².

У виховних колоніях персонал звертається до засуджених на «ви» або «вихованець», «вихованка» та називає їх на ім'я.

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) державам-членам про Європейські правила щодо неповнолітніх правопорушників, які підлягають санкціям або заходам, регламентує, що належний порядок у центрах відбуття покарання неповнолітніми повинен підтримуватися шляхом створення безпечного середовища, в якому поважаються гідність і фізична недоторканність неповнолітніх і досягаються їхні основні цілі розвитку. Особливу увагу слід приділяти захистові вразливих неповнолітніх та запобіганню віктимізації. Персонал повинен розвивати динамічний підхід до безпеки, який ґрунтується на позитивних стосунках з неповнолітніми в установах.

Застосування до неповнолітніх засуджених заходів стягнення врегульовано [статтями 131-1–135 КВК України](#) (правомірність застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції див. в розділі про дисциплінарне стягнення).

До неналежного поведіння можуть належати обставини, через які неповнолітній засуджений не отримує медичну допомогу або отримує лікування неналежної якості, неналежними фахівцями (див. методичні рекомендації щодо проведення відвідувань медичних частин та лікарень пенітенціарних закладів).

Примусове годування, в разі невідповідності до процедур, що визначаються законодавчими нормами, також може становити неналеж-

¹² <https://rm.coe.int/16806cd24b>.

не поводження (див. методичні рекомендації щодо проведення відвідувань медичних частин та лікарень пенітенціарних закладів).

Право на гідні умови тримання

Реалізація права на гідні умови тримання охоплює:

- ▶ наявність пристосованих для проживання приміщень;
- ▶ дотримання норми площі на особу;
- ▶ наявність вентиляції та можливість провітрювання;
- ▶ достатність природного та штучного освітлення, функціонування нічного освітлення;
- ▶ забезпечення належного температурного режиму;
- ▶ обладнання приміщень меблями та інвентарем;
- ▶ забезпечення індивідуальним спальним місцем;
- ▶ забезпеченість постільними речами (білизною);
- ▶ відповідність побутових умов до правил санітарії та гігієни;
- ▶ можливість дотримання особистої гігієни;
- ▶ можливість миття в лазні (приймати душ);
- ▶ доступ до санітарного вузла в умовах чистоти та пристойності;
- ▶ доступ до питної води;
- ▶ забезпечення права на прогулянку (доступ до свіжого повітря), наявність належно обладнаного прогулянкового майданчика;
- ▶ забезпечення права на якісне та здорове харчування;
- ▶ функціонування водо-, тепло-, електромереж.

Основні вимоги до умов перебування засуджених висвітлені в НПА України (див. Додаток 5).

Неналежним поводженням можуть бути неналежні умови тримання під вартою. В одній із останніх справ, «Сілі проти України»¹³, ЄСПЛ встановив в сукупності неналежних умов порушення [ст. 3 ЄКПЛ](#) у виправних колоніях. Зокрема, визнав порушенням: камери були переповнені і часто в них проживало четверо засуджених, хоча вони були розраховані на двох осіб. Вбачається, що під час тримання під вартою у виправній колонії № 56 він мав у своєму розпорядженні лише 3 кв. м. Вони були обладнані вкрай незручними двоярусними ліжками. У камерах не було штучної або природної вентиляції, тому заявник піддавався пасивному палінню співкамерників. У камері було дуже волого, а стіни були вкриті цвілью. Крім того, у зимовий період було надзвичайно хо-

¹³ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g46#Text.

лодно, а у літній — нестерпно спекотно. Туалет відокремлювався від жилої зони лише низькою перегородкою. Він не був обладнаний сантехнічними колінами для запобігання розповсюдженню неприємних запахів, тому в повітрі постійно був сморід. Гігієнічні засоби першої необхідності ув'язненим не видавалися, окрім 200 г мила на місяць, чого було явно недостатньо. Заявник діставав доступ до душової кімнати кожні два тижні. Виправна колонія була заражена щурами. Харчування було недостатнє і несмачне. Свіжих фруктів не надавали.

Зазначені порушення можна виявити шляхом конфіденційного спілкування, огляду приміщень, висновків [ДСанПін 2.2.4-171-10](#) про якість питної води, замірів площі камер (без санвузла), замірів шумів та освітлення спеціальними пристроями або встановленим ПЗ.

У вивченні питання розміщення неповнолітніх засуджених, умов їх утримання увага звертається на **додержання встановлених законом санітарних норм житлової площі: для засуджених це 4 квадратні метри на одну особу ([стаття 115 КВК](#))¹⁴.**

ЄПП та рекомендації КЗК встановлюють інакші мінімальні стандарти з персональної житлової площі в пенітенціарних установах:

- ▶ 6 кв. м житлової площі на камеру для тримання однієї особи + додаткові кв. метри на санітарне обладнання;
- ▶ 4 кв. м житлової площі на одного в'язня на камеру для тримання кількох осіб + повне розподілення санітарного обладнання;
- ▶ не менше ніж 2 метри між стінами камери;
- ▶ не менше ніж 2,5 метра між підлогою та стелею камери.

Отже, камера для утримання одного в'язня має вимірюватися 6 кв. м, з урахуванням простору, що вимагається для санітарної прибудови (зазвичай від 1 до 2 кв. м). Так само, простір, зайнятий санітарною прибудовою, має бути вилучений з обрахування 4 кв. м на одного засудженого в камерах для тримання багатьох осіб. [Правило 18.5 ЄПП](#) проголошує, що ув'язнених зазвичай треба розміщати на ніч в окремих камерах, хіба що їм зручніше розташовуватися разом з іншими ув'язненими.

Бажаний стандарт стосовно загальних камер КЗК визначив шляхом додавання 4 кв. м на кожного індивідуального засудженого до мінімальної житлової площі 6 кв.м. житлової площі для загальних камер, наприклад:

¹⁴ [:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15?find=1&text=%D0%B6%D1%96%D0%BD#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15?find=1&text=%D0%B6%D1%96%D0%BD#Text).

- ▶ 2 засуджених: щонайменше 10 кв. м (6 кв. м + 4 кв. м) житлової площі + окрема санітарна прибудови (зазвичай 1–2 кв. м);
- ▶ 3 засуджених: щонайменше 14 кв. м (6 кв. м + 8 кв. м) житлової площі + окрема санітарна прибудови (зазвичай 1–2 кв. м);
- ▶ 4 засуджених: щонайменше 18 кв. м (6 кв. м + 12 кв. м) житлової площі + окрема санітарна прибудови (зазвичай 1–2 кв. м).

У будь-якій камері, де міститься більше ніж один ув'язнений, санітарна частина повинна бути повністю перегороджена.

[24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf\(2015\)](#), «Неповнолітні, що позбавлені волі», регламентує, що неповнолітніх повинні зазвичай розміщувати в окремих спальнях; неповнолітніх слід запитати про те, чи вони бажають розділити спальне приміщення; вони повинні бути в змозі зазначити, з ким вони хотіли б бути розміщені. Необхідно уникати розміщення підлітків у великих спальних приміщеннях, бо досвід комітету показує, що це ставить неповнолітніх під значно більшу небезпеку насильства та експлуатації. Використання установ з великими спальними приміщеннями має бути припинене.

Забезпечення речовим майном

До речового майна належать усі предмети одягу, взуття, білизна, постільні речі, а також ремонтний матеріал. Забезпечення речовим майном проводиться за нормами, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 20.02.2012 № 280/5 «Про затвердження Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання в УВП та СІЗО»¹⁵. Зазначені норми визначають кількість та строки носіння (експлуатації) предметів, що їх видають на одну особу:

[Порядок забезпечення речовим майном засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах;](#)

[Норма належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання у виховних колоніях;](#)

[Норма належності постільних речей для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах;](#)

[Норма належності речового майна для вагітних жінок, матерів-годувальниць та годувальниць, які відбувають покарання в установах виконання покарань;](#)

¹⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-12#Text>.

Норма належності одягу, взуття і м'якого інвентарю для дітей, які перебувають у будинках дитини при установах виконання покарань.

Речове майно, яким установа забезпечила засудженого та вартість якого повністю відшкодована засудженим, а також придбане в крамниці установи чи отримане в посилках (передачах), — його власне речове майно. Майно установи таврують.

Якщо в засуджених, яких переводять до інших установ або звільняють від відбування покарання, нема необхідного за сезоном одягу та взуття або коштів на їх придбання, їх забезпечують одягом та взуттям із підмінного фонду безоплатно.

У разі передчасного зносу, псування або втрати постільних речей, одягу та взуття засудженими, нове речове майно відпускають на підставі особистих заяв засуджених і розпорядження керівника установи.

Перелік предметів першої необхідності, засоби особистої гігієни, інші речі та предмети наведено в Правилах внутрішнього розпорядку УВП.

Особливості забезпечення засуджених речовим майном

Засудженим, які відбувають покарання у виховних колоніях, одяг, взуття, білизна надають безоплатно.

Дітям (немовлята, які народжені неповнолітніми засудженими дітьми) в будинку дитини одяг, взуття, білизна надають безоплатно.

24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf(2015), «Неповнолітні, що позбавлені волі», регламентує, що неповнолітні повинні мати вільний доступ до санітарних приміщень, що відповідають вимогам гігієни та повазі до приватного життя. Зокрема, увага повинна приділятися забезпеченню того, щоб неповнолітні особи жіночої статі діставали безперешкодний доступ до санітарних приміщень і душових кімнат, а також предметів гігієни, таких як гігієнічні прокладки. Неповнолітні правопорушники також повинні мати право носити свій власний одяг, якщо він підходить. Осіб, які не мають відповідного власного одягу, повинна забезпечити неформеним одягом установа.

Рекомендація Комітету міністрів CM/Rec(2008)11 визначає відповідний одяг — це одяг, який не є принизливий, відповідає кліматові та не становить ризику для безпеки. Неповнолітні, які дістали дозвіл на вихід за межі установи, не повинні носити одяг, який ідентифікує їх як осіб, позбавлених волі.

Виявлення інших порушень умов тримання, як-от обладнання приміщень меблями та інвентарем, забезпеченість відповідним освітлен-

ням, температурним режимом, вентиляцією, наявність прогулянкових двориків тощо детально описано в розділі 3.2, «Огляд приміщення».

Комунально-побутове обслуговування

У місцях позбавлення волі побут забезпечують шляхом систематичного проведення комплексу заходів з обслуговування засуджених. На підставі Постанови КМУ від 14 лютого 2017 р. № 80 утримання засуджених в установах виконання покарань охоплює надання житлово-комунальних та побутових послуг¹⁶. До житлово-комунальних послуг, що надають засудженим, належать:

- ▶ комунальні послуги (централізоване постачання холодної води, централізоване постачання гарячої води, водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем), газо- та електропостачання, централізоване опалення, а також вивезення побутових відходів тощо);
- ▶ послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, санітарно-технічне обслуговування, обслуговування внутрішньобудинкових мереж, освітлення місць загального користування, поточний ремонт, вивезення побутових відходів тощо).

До побутових послуг, що їх можуть надавати засудженим, належать послуги: з ремонту взуття; з ремонту одягу та побутових текстильних виробів; з ремонту, реставрації та поновлення меблів; з ремонту радіотелевізійної та іншої аудіо- та відеоапаратури; з ремонту електропобутової техніки та інших побутових приладів; з прання, оброблення білизни та інших текстильних виробів; лазень (1 раз за 7 днів з одночасною зміною нагільної та постільної білизни); з дрібного ремонту, прасування білизни та одягу; перукарень.

Засуджені на бажання можуть користуватися послугами установ та підприємств комунально-побутового обслуговування за місцем розташування виховної колонії.

До таких послуг належать пошиття одягу та взуття цивільного зразка, їх ремонт, чищення одягу, ремонт побутової техніки та годинників, що належать засудженим, фото-, відеознімання (під контролем персоналу виховної колонії), а також інші послуги з дозволу адміністрації.

¹⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2017-%D0%BF#top>

Засудженим, які відбувають покарання у виховних колоніях, харчування, одяг, взуття, білизна і комунально-побутові послуги надають безоплатно.

Забезпечення санітарно-гігієнічними засобами відбувається за нормами, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 10.02.2012 року № 233/5 «Про норми витрат мила та мийних засобів для осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах...»¹⁷. Зазначені норми встановлюють витрати на одну особу:

Норма витрат шампуню, мила на туалетні, санітарно-гігієнічні потреби, миття в лазні, засобами особистої гігієни для осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах,

Норма витрат мийних засобів на прання речового майна та постільних речей для осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби.

КЗК рекомендує, щоб засудженим надавали достатню кількість засобів для гігієни. Зокрема, засудженим мають безоплатно видавати ключові предмети гігієни, а також засоби для прибирання їхніх камер. Приймати душ мають двічі на тиждень, а засуджені хворі на туберкульоз — щодня.

ЄПП передбачає, що ванних і душових повинно бути достатньо для того, щоб кожен ув'язнений міг користуватися ними за температури, яка відповідає кліматові, по змозі, щодня, але не менш ніж два рази на тиждень або частіше, якщо це необхідно для підтримки гігієни. Адміністрація має передбачити необхідні заходи для задоволення санітарних потреб жінок.

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) державам-членам про Європейські правила щодо неповнолітніх правопорушників, які підлягають санкціям або заходам, встановлює, що всі частини кожної установи повинні належним чином утримуватися та підтримуватися в чистоті. Неповнолітні повинні мати легкий доступ до санітарних приміщень, повазі до приватності. Повинні бути передбачені відповідні умови, щоб неповнолітні могли щодня приймати ванну або душ, якщо це можливо, за температури, що відповідає кліматові. Неповнолітні повинні тримати себе та свій одяг в чистоті, спальні місця підтримувати в чистоті та порядку, а органи влади повинні навчати їх цього і надавати їм для цього необхідні засоби. Кожен неповнолітній має бути забезпечений окремим ліжком та окремою належною постільною білизною,

¹⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0204-12#Text>.

яка утримується в належному порядку та досить часто змінюється для забезпечення її чистоти.

Забезпечення права на якісне та здорове харчування

Засуджені безплатно одержують на добу триразове гаряче харчування, яке забезпечує нормальну життєдіяльність організму, — наказ Мін'юсту 15.06.2021 № 2160/5¹⁸ (особи хворі на туберкульоз отримують 5-разове харчування).

Установа повинна зберігати документи від постачальника, що підтверджують якість та безпеку харчових продуктів відповідно до вимог, встановлених санітарними заходами та/або технічними регламентами згідно із [ЗУ «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»](#). Видача продуктів в їдальню на планове забезпечення, а також на покращення харчування проводиться на підставі накладної, яка випикується відповідно до меню-розкладки продуктів та наказу по установі про кількість осіб, які тримаються в установі, згідно з нормами харчування. Продукти харчування, що отримані від підсобного господарства, повинні пройти ветсанекспертизу.

Право на продовольче забезпечення настає з моменту прибуття до установи. Осіб, яким право на продовольче забезпечення надано вперше, зараховують на харчування наказом начальника установи із зазначенням кількості осіб, які харчуються за кожною нормою окремо. Засуджені, які виявляють бажання харчуватись їжею, отриманою в посылках, передачах чи придбанною в крамниці установи, подають на ім'я начальника установи письмову заяву про зняття їх із котлового забезпечення. Перелік продуктів харчування, предметів першої необхідності, інших речей та предметів, які засуджені можуть отримувати в посылках (передачах) та бандеролях, купувати в крамницях УВП та зберігати при собі наведений в Правилах внутрішнього розпорядку УВП. Заяву розглядає комісія, яку очолює начальник установи та до складу якої входять: заступник начальника установи з інтендантського та комунально-побутового забезпечення, начальник лікарняного закладу або завідувач медичної частини (фельдшерського пункту) ЦОЗ ДКВС, начальник оперативної частини, начальник відділу режиму, нагляду та охорони, заступник начальника установи із соціально-психологічної роботи. За рішенням комісії засудженого знімають із котлового забез-

¹⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0800-21#Text>.

печення та письмово попереджають її про можливі негативні наслідки для здоров'я у разі відмови від гарячого триразового харчування. Повернутися можливо в будь який час за відповідною заявою.

У разі накладення на засудженого, знятого з котлового забезпечення, дисциплінарного стягнення у вигляді поміщення в ДІЗО він повертається на котлове забезпечення на час накладення такого стягнення, про що черговий помічник начальника установи інформує посадову особу, відповідальну за підготування щоденного наказу по установі про кількість осіб, які тримаються в установі. Засуджених за письмовою заявою, поданою на ім'я начальника установи, тимчасово знімають із продовольчого забезпечення на час перебування їх на тривалому побаченні. У разі переміщення осіб (у суд, іншу колонію тощо), які забезпечуються харчуванням в установах, їм видають набір сухих продуктів.

Харчування у виховній колонії організують: у години, встановлені розпорядком дня, окремо за структурними дільницями установи виконання покарань, з урахуванням їх надійної ізоляції в їдальні. Проміжок часу між споживанням їжі не повинен перевищувати семи годин (без урахування часу, відведеного для сну). Для хворих на туберкульоз проміжок часу між споживанням їжі не повинен перевищувати 3,5 години, не враховуючи часу, відведеного для сну.

На дієтичне харчування зараховують осіб, які страждають хворобами органів травлення. Зарахування на дієтичне харчування проводиться згідно з наказом начальника установи на підставі затверджених начальником (завідувачем) закладу охорони здоров'я списків осіб, які потребують такого харчування. Їжу готують за окремим меню-розкладкою продуктів, що складають начальник (завідувач) закладу охорони здоров'я та старший інспектор з організації продовольчого забезпечення разом із начальником (керівником) їдальні. Дієтичне харчування передбачає у плануванні часткову заміну одних продуктів іншими згідно з нормами заміни. Норми харчування передбачені Постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 1992 р. № 336 «Про норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах ДКВС»¹⁹.

Моніторам необхідно звертати увагу на брак ярликів на тарі, пакованні; наявність розбіжностей, виявлених під час перевірки фактичної маси продовольства, з даними облікових залишків; порушення умов та термінів зберігання харчової продукції.

¹⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/336-92-%D0%BF#Text>.

На харчоблоці установи щодня залишають добові проби кожної страви раціону. Відбирає проби кухар з казана при медичному працівнику закладу охорони здоров'я в чистий посуд з кришкою (попередньо помитий та перекип'ячений) до видачі їжі. Добові проби зберігають у холодильнику їдальні за температури від +4 до +8° С. Проби страв кожного споживання їжі зберігають протягом доби до закінчення аналогічного споживання їжі наступного дня.

Під час відвідування НПМ варто звернути увагу на органолептичні властивості приготовленої їжі. Окремі показники якості приготовленої їжі оцінюють у такій послідовності: візуально (зовнішній вигляд, колір), запах, консистенція; дегустація (смак, однорідність тощо). Спочатку вивчають страви, що мають слабковиражений запах та смак (круп'яні супи тощо), а потім інші, смак та запах яких виразніший. Слід розглянути наказ про котлове забезпечення, наказ про норми дієт та кількості осіб, котловий ордер, накладні на відпуск продукції зі складу, меню-розкладку продуктів, бракеражний журнал готової продукції, книгу обліку якості їжі, журнал здоров'я працівників харчоблоку, медичні книжки персоналу харчоблоку, рекомендований перелік страв на тиждень, добові проби, санітарний стан, працездатність резервних засобів приготування їжі у разі відімкнення електроенергії (газу), миття посуду, порядок роздачі їжі (особливо в камерні приміщення).

Явна недостатність харчування ув'язненого може сама по собі порушити питання відповідно до статті 3 ЄКПЛ («Дудченко проти Росії»)²⁰. Питання повноцінного харчування стає принциповим у разі ув'язнення жінки, яка годує дитину груддю («Корнейкова та Корнейков проти України»)²¹. Питання надання повноцінного харчування набуває більшої актуальності під час транспортування ув'язненого до суду («Старокадомський проти Росії»)²². Ненадання дієтичного харчування ув'язненому з огляду на стан його здоров'я не може бути виправдане економічними труднощами органів державної влади («Ебедін Абі проти Туреччини»)²³.

²⁰ <http://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22:%5B%22UKR%22%5D,%22appno%22:%5B%2237717/05%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22CHAMBER%22%5D%7D>.

²¹ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b56#Text.

²² <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-87886%22%5D%7D>.

²³ <http://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22fulltext%22:%5B%22Ebedin%20Abi%20v.%20Turkey%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-181782%22%5D%7D>.

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) встановлює, що чиста питна вода повинна бути доступною для неповнолітніх у будь-який час. У відповідних випадках неповнолітнім повинна бути надана можливість обслуговувати себе самостійно.

Придбання засудженими предметів першої потреби, а також отримання посилок (передач)

Для засуджених у пенітенціарних установах організовується торгівля продуктами харчування та предметами першої потреби, для чого в кожній установі влаштовують магазин (крамницю).

Засуджені, які тримаються у виховних колоніях можуть придбавати товари як у крамниці колонії, так і в цивільній мережі роздрібно́ї торгівлі в межах населеного пункту розташовання установи за умови забезпечення нагляду за їхньою поведінкою.

У разі отримання від засуджених скарг на обмеження прав на користування торговельною мережею бажано ознайомитися з їхніми особовими рахунками у фінансовій частині виховної колонії, а також грошовими квитанціями. Доцільно під час інтерв'ю опитати засуджених на предмет можливості користування крамницею, який порядок, графік роботи тощо. Окремо слід вивчити асортимент крамниці, доступність цін на товари для засуджених.

Під час вивчення питань, пов'язаних з реалізацією права засуджених на отримання посилок передач, зверніть увагу на: наявність у відповідних приміщеннях інформації для громадян (витягів із законодавства та нормативно-правових актів Державної пенітенціарної служби України) щодо асортименту та дозволеної кількості речей, на які встановлено обмеження; відповідність обладнання та санітарно-гігієнічний стан приміщення для відвідувачів (своєчасність прибирання сміття, наявність письмового приладдя, доступ до питної води та санітарного вузла); наявність контрольних терезів, санітарний стан приміщень та інвентарю, що використовується для перегляду посилок (передач).

2. Право на життя та безпечні умови утримання (ст. 27 Конституції України)

Забезпечення укриттям та евакуація

Постановою КМУ від 07.11.2018 р. № 934 затверджено порядок проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі

введення правового режиму воєнного стану²⁴, зокрема засуджених осіб, що відбувають такі покарання, як позбавлення волі на певний строк. Рішення про проведення евакуації з місцевостей, наближених до районів, де ведуться бойові дії, до відповідних установ виконання покарань, які розташовані в безпечній місцевості, приймає відповідне військове командування разом з військовими адміністраціями (у разі їх утворення). Організація проведення евакуації покладається на Мін'юст.

На виконання листа Департаменту з питань виконання покарань від 29.11.2022 № 26–13784/ГрВС із засудженими мають бути проведені інструктажі з питань безпеки життєдіяльності під час воєнного часу. У разі сигналів тривоги та безпосередньої загрози персонал установ виконання покарань повинен вжити заходів щодо зосередження засуджених у безпечному місці (укритті). Укриття повинні бути додатково обладнані засобами відпочинку (місця для сидіння), медикаментами, засобами обігріву та запасами питної води.

Установами мають бути передбачені захисні споруди цивільного захисту, найпростіші укриття, підвали або інші приміщення, придатні для укриття засуджених та персоналу і безпечного перебування в них. Норми вимог²⁵ щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту повністю або частково можуть використовуватися для організації утримання та експлуатації захисних споруд формувань ДКВС, за рішенням відповідних центральних органів виконавчої влади (абзац третій пункту 2 розділу 1 вимог).

Для з'ясування наявностей порушень виконання вимог з формування та забезпечення укриттів необхідно додатково ознайомитися з рішенням центрального органу виконавчої влади відповідного адміністративного центру, на території якого розташована установа.

Протипожежна безпека

У житлових приміщеннях має дотримуватися стан протипожежної безпеки, зокрема вимоги Правил техніки безпеки, а також Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених [наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417](#). Не повинна допускатись

²⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-%D0%BF#n8>.

²⁵ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-18?find=1&text=%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B6#w1_1.

експлуатація пошкоджених розеток, електрокабелів побутових електроприладів, які втратили ізоляційні здатності, саморобні подовжувачі, що можуть призвести до короткого замикання та пожежі.

Забезпечення права на життя

Смерть особи під час перебування в місті несвободи тісно переплітається із забороною неналежного поведіння, бо строк, умови тривалості життя прямо залежать від усіх сукупних умов місця несвободи, незалежно від причини обставин настання смерті — природних, від насильницьких дій, суїциду.

Сфера застосування [статті 2 ЄКПЛ](#) може бути за різних умов застосована у разі: насильницької смерті чи зникнення особи; розслідування обставин смерті та зберігання матеріалів такого розслідування; самогубства; зараження смертельною хворобою; надзвичайних ситуацій; планування та проведення операцій із застосуванням сили; лише необхідного застосування сили; застосування зброї та спецзасобів; бойових дій; військових навчань або бойового підготування на території місця несвободи; безпеки праці; безпечності спорудження та експлуатації об'єктів; компенсації у зв'язку зі смертю (зникненням);

Обов'язки установи за [статтею 2 ЄКПЛ](#):

- ▶ негативні — утримуватися від умисного або незаконного позбавлення життя;
- ▶ позитивні — вживати відповідних заходів для захисту життя тих, хто знаходиться під їхнім наглядом.

Для роботи із засудженими НПА визначені відповідальні особи та затверджені порядки з організацією роботи, профілактика тощо. Відповідальні особи — з числа оперативних підрозділів, відділу режиму та охорони, працівники відділу соціально-виховної та психологічної роботи, медичні працівники (роль яких розкривається в методичних рекомендаціях щодо проведення відвідувань медичних частин та лікарень пенітенціарних закладів).

Приводом для вжиття заходів щодо убезпечення засуджених, які беруть участь у кримінальному судочинстві, можуть бути: заява учасника кримінального судочинства, члена його сім'ї або близького родича; звернення керівника відповідного державного органу; отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб (наказ Міністерства юстиції Украї-

ни від 25.07.2017 року № 1408/5)²⁶. До них можуть застосовуватися такі заходи, як переведення до іншої установи виконання покарань або в інше місце зі спеціальним режимом тримання; окреме тримання. Застосування до неповнолітніх тримання в окремій камері ДІЗО не допускається, а в разі виникнення загрози їхньому життю їх переводять до іншої маломісної або загальної камери.

За загальними правилами та відповідно до [ст. 10 КВК](#) у разі виникнення небезпеки життю і здоров'ю засудженого в адміністрації колонії виникає обов'язок перевести засудженого(у) до одиночного утримання. Враховуючи заборону утримувати неповнолітніх в одиночних камерах, такі випадки повинні мати винятковий характер та бути виправданими через обставини, що склалися. У разі виявлення таких випадків монітори мають ретельно перевірити підстави, що стали фактичним підґрунтям до порушення прав дитини.

[24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf\(2015\)](#), «Неповнолітні, що позбавлені волі», зазначила, що такий захід, як одиночне ув'язнення для захисту або з превентивною метою, може в дуже рідкісних випадках бути потрібним для того, щоб захистити особливо вразливих неповнолітніх або запобігти серйозним ризикам заради безпеки інших або безпеки в'язниці, за умови, що не може бути знайдене абсолютно жодне інше рішення. Рішення про застосування кожного такого заходу повинен приймати компетентний орган на основі чіткої процедури, із зазначенням характеру ув'язнення, тривалості, підстави, за якою воно може бути призначене, і забезпеченням процесу регулярного перегляду, а також можливості для неповнолітнього оскаржити таке рішення в незалежному зовнішньому органі. Неповнолітні завжди повинні мати контакт з людьми і щоденно їх мають відвідувати члени медичного персоналу.

Відповідно, перевірка на наявність зловживань з боку адміністрації установи — проведення спілкування з особою, до якої вжито заходів безпеки, огляд заяви, вмотивованої постанови належної особи, вмотивований висновок про поміщення в одиночне утримання чи переведення до іншої установи та матеріали службового розслідування.

Один із шляхів забезпечення права на особисту безпеку — додержання вимог законодавства щодо роздільного утримання різних категорій засуджених та взятих під варту осіб. Виконання вимог [статті 92](#)

²⁶ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0550-17#Text>.

[КВК України](#) адміністрацією установи перевіряють як безпосередньо під час обходу приміщень, так і шляхом опитування засуджених. Зазвичай роздільне утримання засуджених відбувається шляхом утримання їх у відповідного виду ізольованих дільницях. Монітори мають перевірити окреме тримання чоловічої статті від жіночої, повнолітніх (що залишаються до 22 років) від неповнолітніх, окремі дільниці КДІР від дільниці ресоціалізації та дільниці соціальної адаптації; окреме утримання вперше засуджених від тих, хто раніше відбував покарання у вигляді позбавлення волі; засуджених за участь в злочинній організації, за державну зраду та колабораційну діяльність і засуджених за [статтями 111-2, 113, 114, 114-1, 114-2, 436-2](#) КК України.

Для забезпечення нагляду за поведінкою засуджених у дільницях виховної колонії адміністрація установ виконання покарань встановлює відеокамери, про що засудженого інформують під підпис. Кут огляду відеокамер, які встановлені в жилих приміщеннях, не має охоплювати санітарні вузли. Нагляд за допомогою відеокамер веде персонал установ виконання покарань однієї статі із засудженими. Забороняється встановлювати відеокамери у приміщеннях (камерах), у яких проводять медичні обстеження (огляди) засуджених, особистий обшук з роздяганням, жилих кімнатах тривалих побачень, а також у лазнях, роздягальнях, душових та туалетних кімнатах (більше про відеоспостереження в розділі 3.5, «Огляд приміщення»).

ЄПП вказують, що заходи безпеки, яких вживають щодо окремих ув'язнених, повинні бути мінімально необхідними для забезпечення їхнього надійного утримання. Безпека, яка забезпечується фізичними бар'єрами та іншими технічними засобами, має доповнюватися заходами безпеки, що забезпечує аварійний персонал, що спостерігає та знає ув'язнених, які перебувають під його контролем. Мають бути розроблені процедури, які забезпечують безпеку ув'язнених, персоналу пенітенціарної установи та всіх відвідувачів, та які зменшують до мінімуму ризик насильства та інших подій, які становлять загрозу безпеці.

Для запобігання та профілактики самогубств серед засуджених повинен виконуватися наказ Мін'юсту від 27.03.2023 року № 1126/5²⁷, який зобов'язує виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню самогубств серед ув'язнених / засуджених (зокрема, враховуючи вплив осіб негативної спрямованості, ігри та боргові зобов'язання, що

²⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0524-23#Text>.

виникли внаслідок ігор під інтерес), а також на отримання й обмін інформацією про суїцидальні наміри оперативним шляхом.

Треба перевірити інформування керівництвом Міністерства юстиції з приводу спроб та самогубства, щоквартальні звіти щодо реалізації комплексу заходів з профілактики та запобігання самогубствам серед засуджених у виховній колонії.

Щодо розроблених Порядків з реалізації та оцінки результатів проходження програм диференційованого виховного впливу на засуджених та [Положення про програму](#) диференційованого виховного впливу на засуджених «Формування життєвих навичок у неповнолітніх засуджених» див. Додаток 5.

Монітори можуть перевірити роботу психолога через записи в журналі обліку психологічного вивчення засуджених, які прибули до установи, в щоденнику соціально-виховної роботи із засудженим неповнолітнім, в електронному журналі результатів діагностики суїцидального ризику засуджених. Окрім того, психолог має забезпечити збереження результатів діагностики суїцидального ризику засудженого та інших підтверджувальних матеріалів психодіагностики, згідно з якими можна спрогнозувати ймовірність скоєння самогубства тощо.

Поставлення на профілактичний облік та зняття з профілактичного обліку проводиться комісійно на підставі достатніх даних про зміну поведінки засудженого. Готує матеріали на поставлення на профілактичний облік та зняття з профілактичного обліку працівник оперативного підрозділу з урахуванням пропозицій працівників підрозділів соціально-виховної та психологічної роботи та нагляду і безпеки. Таке поставлення має бути достатньо обґрунтованим і залишатися конфіденційною інформацією для інших засуджених.

В основі рішення «Енуре проти Румунії»²⁸ — високий стандарт поводження з уразливими особами, взятими під варту, де ЄСПЛ знов порушив питання про те, що на державу покладається обов'язок належним чином відстежувати акти самоагресії та суїцидальні спроби з боку вразливих ув'язнених: органи влади повинні реалізовувати належну та всебічну терапевтичну стратегію, здатну задовольнити особливі потреби вразливих ув'язнених.

У справі «Гювеч проти Туреччини», п. 91–98, ЄСПЛ зазначив, що зважаючи на вік заявника, тривалість його тримання у в'язниці разом з по-

²⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-210083>.

внолітніми особами, ненадання належної медичної допомоги в його психологічних проблемах та, зрештою, на невжиття заходів для запобігання повторним спробам скоєння самогубства, суд не має сумнівів, що заявник був підданий нелюдському та такому, що принижує гідність, поводженню.

3. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу (ст. 49 Конституції України) (див. методичні рекомендації щодо проведення відвідувань медичних частин та лікарень пенітенціарних закладів)

4. Право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України)

Кожному забезпечено право на свободу та особисту недоторканність. Дотримання цього права вимагає, щоб держава позбавляла свободи особу тільки «відповідно до процедури, встановленої законом». А отже у виховній колонії мають утримуватися неповнолітні (як виняток, до 22 років) засуджені особи, вирок відносно яких набув законної сили. Такі засуджені перебувають у колонії відповідного рівня або у виховній колонії через рішення про розподіл центральною чи міжрегіональною комісією з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, обмеження волі, їх направлення і переведення для відбування покарання²⁹.

Строк відбуття покарання вказується в судовому вирокі, проте може бути замінений, змінений на підставі умовно-дострокового звільнення, звільнення подальшого відбуття покарання через хворобу, внаслідок акта амністії, помилування тощо. Коли держава позбавляє свободи фізичну особу на більший строк, аніж це передбачено внутрішнім законодавством, таке позбавлення свободи також порушує конвенційне положення.

Відповідно до [ст. 4 КВК України](#), підстава виконання і відбування покарання — вирок суду, який набрав законної сили, інші рішення суду, а також закон України про амністію та акт помилування.

²⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2070-23#Text>.

Виявлення випадків порушення права на свободу та особисту недоторканність. Основні критерії оцінювання порушення такі:

- ▶ діяльність установи на підставі закону (статуту, положення);
- ▶ наявність законних підстав перебування в місці несвободи (рішення комісії з розподілу, вирок суду);
- ▶ законність позбавлення свободи (дотримання судових процедур, процедури засідання комісії);
- ▶ наявність законних підстав перебування осіб у місці несвободи (строки утримання, відповідний рівень виправної колонії та наявність ізольованої дільниці, якщо неповнолітній направлений не у виховну колонію).

Підстави звільнення від відбування покарання такі (ст. 152 КВК):

- ▶ відбуття строку покарання, призначеного вирокком суду;
- ▶ закон України про амністію;
- ▶ акт про помилування;
- ▶ скасування вироку суду і закриття кримінального провадження;
- ▶ закінчення строків давності виконання обвинувального вироку;
- ▶ умовно-дострокове звільнення від відбування покарання;
- ▶ хвороба;
- ▶ інші підстави, передбачені законом.

Засуджених до позбавлення волі після відбуття строку покарання, призначеного вирокком суду, звільняють у першій половині останнього дня строку покарання. Якщо строк покарання закінчується у вихідний або святковий день, засудженого звільняють у передвихідний або передсвятковий день. В обчисленні строків місяцями строк закінчується відповідного числа останнього місяця, а коли цей місяць не має відповідного числа — в останній день цього місяця. Дострокове звільнення від відбування покарання проводиться в день надходження відповідних документів, а якщо документи одержані після закінчення робочого дня — у першій половині наступного дня.

Зловживання становлять обставини, коли не звільняють з місця позбавлення волі у разі отримання судового рішення на електронну пошту установи через офіційну пошту суду, коли відповідним чином завірне судові рішення в канцелярію або оперативну частину установи подав захисник, коли судові рішення наявне в електронному суді та отримане через кабінет Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Заявники у справі ЄСПЛ «Карапась та інші проти України» від 22.10.2020 стверджували, що затримка у звільненні їх з установ вико-

нання покарань, яка тривала від трьох до шести днів після набрання законної сили відповідними рішеннями суду, була незаконна та невинуватана³⁰. У цій справі не лише розглядалась бездіяльність установи, а й затримка надсилання рішення судом.

Варто зауважити, що дисциплінарні заходи, введені у в'язниці, які мають вплив на умови тримання під вартою, не можна розглядати як позбавлення волі. Такі заходи слід розглядати в нормальних умовах як зміни умов законного тримання під вартою («Боллан проти Сполученого Королівства»³¹).

5. Недопущення проявів сегрегації, стигматизації, дискримінації (стаття 24 Конституції України)

Будь-які форми дискримінації можуть проявлятися у взаємовідносинах між утримуваними, які ґрунтуються на дотриманні неформальних правил поведінки, недотримання яких призводить до «пониження» неформального статусу цих осіб: наявність осіб, відторгнутих загалом; приниження людської гідності через різноманітні ознаки відмінності від більшості (статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження тощо); самоусунення працівників місць несвободи від реалізації профілактичних заходів, спрямованих на недопущення випадків сегрегації, стигматизації та дискримінації; штучне створення атмосфери ворожнечі або несприйняття одне одного між особами в місцях несвободи.

Наявність дискримінації можливо виявити через спілкування із засудженими, персоналом установи, через спостереження та невербальні прояви поведінки до конкретної особи, умови приміщення відбуття покарання. Будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав може бути проявом дискримінації.

Неформальна ієрархія і серед неповнолітніх засуджених, або кастова система, як і раніше, залишається ключовим підґрунтям життя ув'язнених, де традиції визначають внутрішній розпорядок, а їхні вимоги мають пріоритет перед офіційними правилами³². Багато «недоторканих» під час інтерв'ю повідомили делегацію, що належність до їхньої касты

³⁰ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f48#Text.

³¹ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-5220>.

³² [Доповідь КЗК щодо Литви, візит 2021 рік.](#)

означає, що безпечно (тобто без ризику фізичного насильства, здирництва, психологічного тиску тощо) можна перебувати в одній камері або кімнаті гуртожитку лише з ув'язненими тієї ж касти, і що ніде більше їм не «раді». «Недоторканні» говорили, що вони повинні виконувати накази ув'язнених з вищої касти, що стосується скоєння нових злочинів, порушення тюремних правил, купівлі наркотиків або інших предметів.

У 2017 році КЗК, після відвідування України, висловив детальну рекомендацію з цього приводу: забезпечення порядку та підтримка безпечного середовища у в'язниці не повинно базуватися на якійсь формі мовчазної згоди між ув'язненими «лідерами», які намагаються встановити владу над іншими в'язнями, та пенітенціарними співробітниками, які зацікавлені у збереженні штучного вигляду порядку в установі. Крім того, Комітет вважає неприйнятним будь-яку часткову відмову від відповідальності за порядок і безпеку, що зазвичай належить персоналові. Це спричиняє небезпеку експлуатації слабших в'язнів іншими в'язнями. Це також суперечить ЄПП, згідно з якими жоден в'язень не повинен використовуватись в установі для роботи, поєданої з будь-якими дисциплінарними повноваженнями.

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) регламентує, що необхідно вжити спеціальних заходів для задоволення потреб неповнолітніх, які належать до етнічних або мовних меншин, у закладах. Скільки це практично можливо, культурні практики різних груп повинні продовжуватися в закладі. Лінгвістичні потреби задовольняються шляхом використання компетентних перекладачів і надання письмових матеріалів на різних мовах, які використовуються в конкретній установі. Необхідно вжити спеціальних заходів для того, щоб пропонувати мовні курси неповнолітнім, які не володіють державною мовою.

6. Права осіб з інвалідністю (див. методичні рекомендації щодо проведення відвідувань медичних частин та лікарень пенітенціарних закладів)

Наявність індивідуальних планів реабілітації, виконання рекомендацій ЛКК (МСЕК) — прерогатива та обов'язок медичних частин пенітенціарної системи. Проте ремонти приміщень медичних частин та лікарень, забезпеченість спеціальними пристосуваннями для осіб з інвалідністю (вадами зору, слуху, маломобільних груп населення), забезпеченість милицями та колісними візочками — це відповідальність установи виконання покарання.

Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», відповідно до Конституції України, визначає основні засади створення правових, соціально-економічних, організаційних умов для усунення або компенсації наслідків, спричинених стійким порушенням здоров'я, функціонування системи підтримання інвалідами фізичного, психічного, соціального добробуту, сприяння їм у досягненні соціальної та матеріальної незалежності.

План заходів на 2023–2024 роки з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року³³ одними із виконавців має ДКВС. За цим планом на ДКВС покладені обов'язки зі створення умов щодо утримання осіб з інвалідністю, а саме: забезпечення поручнями, пандусами, спеціальними палатами для утримання ув'язнених з числа осіб з інвалідністю, технічні засоби реабілітації. На установи виконання покарання покладається забезпечення засуджених з числа осіб з інвалідністю необхідною кількістю технічних та інших засобів реабілітації, згідно з індивідуальними програмами реабілітації, — засобами пересування, спеціальними засобами для орієнтування, спілкування та обміну інформацією, протезними виробами тощо.

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) визначає, що неповнолітніх з обмеженими можливостями слід утримувати у звичайних установах, у яких приміщення пристосовані відповідно до їхніх потреб. Засуджених дітей з інвалідністю, потреби яких не можуть бути задоволені у звичайних установах, переводять до спеціалізованих установ, де ці потреби можуть бути задоволені.

7. Право на повагу до приватного та сімейного життя (ст. 28, 32 Конституції України, ст. 8 Європейської конвенції з прав людини)

Сфера застосування — приватне життя; персональні дані про людину; встановлення та підтримання стосунків з іншими людьми; порушення фізичної і моральної (психічної) цілісності людини в разі не перевищення порогу рівня мінімальної жорстокості; визначення персональної ідентичності (вибір імені, способу одягатися, сексуальна ідентичність тощо); ім'я, прізвище особи (зміна, написання); зовнішній вигляд людини; вільне розпорядження своїм тілом; вплив довкілля на особу; санітарно-гігієнічні зони; надзвичайний стан; стихійне лихо, тех-

³³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372-2023-%D1%80#Text>.

ногенна катастрофа тощо; здоров'я людини; збирання медичних даних; складання історії хвороби; конфіденційність медичних даних; примусове медичне обстеження; медичне втручання; тестування медичних препаратів; місце для проживання; обшук; особистий огляд особи; огляд особистих речей; приватний простір (захист від шуму, візуальних подразників тощо); збирання, використання інформації про особу; ведення таємного чи відкритого нагляду (стеження); прослуховування телефонних розмов, приміщень тощо; таємність кореспонденції (листування, електронні засоби комунікації тощо); виїмка, вилучення документів; відібрання відбитків пальців; фотографування, відеознімання особи; питання громадянства; вислання, депортація та екстрадиція; сімейне життя; шлюбні відносини; розлучення; фактичні шлюбні відносини; права кожного з подружжя; батьківство; позбавлення батьківських прав; опіка та піклування; усиновлення; право на спілкування з родичами та близькими; національні меншини; сексуальні меншини; транссексуали тощо.

Виявлення випадків порушення права на повагу до приватного та сімейного життя. Основні критерії оцінювання порушення такі:

- ▶ роздільне облаштування спальних місць;
- ▶ належне обладнання санітарних вузлів (перегородки, дверцята, відокремлення тощо), душових кабін та приміщень лазні;
- ▶ порядок використання систем відеоспостереження;
- ▶ відправка та вручення кореспонденції, що не потребує перегляду;
- ▶ порядок користування кімнатами короткострокових та тривалих побачень;
- ▶ наявність особистих речей;
- ▶ можливість контактувати із зовнішнім світом, як-от систематично отримувати суспільно важливу інформацію (доступ до ТБ, радіо, інтернету);
- ▶ наявність умов для проведення побачень;
- ▶ можливість користуватися телефоном;
- ▶ можливість користуватися послугами пошти;
- ▶ дотримання адміністрацією встановленого порядку відправки кореспонденції;
- ▶ можливість отримання та зберігання передач;
- ▶ взаємодія з громадськими організаціями.

Випадки порушення прав засуджених:

- ▶ обмеження користуватися телефоном (перевіряє моніторингова група згідно із Журналом обліку телефонних розмов засуджених, передбаченим [Правилами внутрішнього розпорядку УВП затверджених наказом Мін'юсту від 28.08.2018 № 2823/5](#)). З метою реалізації права на телефонні розмови всіх засуджених, які відбувають покарання в установі, тривалість розмови одного засудженого не повинна перевищувати 15 хвилин;
- ▶ обмеження користуватись інтернетом (перевіряє моніторингова група на відповідність до вимог [Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5](#), та Переліку вебсайтів, до яких дозволяється доступ засудженим, затвердженого [наказом Міністерства юстиції України від 19 жовтня 2017 року № 3233/5](#));
- ▶ ненадання або обмеження адміністрацією установи побачень з рідними, іншими особами, зустрічей з громадськими організаціями (перевіряє моніторингова група згідно з вимогами [розділу XIV Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5](#));
- ▶ позбавлення або необґрунтоване обмеження права виходу за межі виховної колонії (перевіряє моніторингова група згідно з вимогами [розділу XIV Правил внутрішнього розпорядку установи виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5](#));
- ▶ цензура кореспонденції заборонена. Після набрання вироком законної сили засуджені листуються відповідно до вимог [статті 113 КВК](#). Дозволений порядок перегляду кореспонденції, починаючи з мінімального рівня безпеки колонії у разі створення там ділянки для неповнолітніх³⁴. Особливої законодавчої позиції щодо обов'язковості перегляду листів у виховних колоніях немає. Кореспонденція, яку засуджені адресують Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, ЄСПЛ, Міжнародному кримінальному суду, а також іншим відповідним органам міжнародних організацій, до членів або учасників яких належить

³⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-13#Text>.

Україна, уповноваженим особам таких міжнародних організацій, судові та прокуророві, переглядові не підлягає і її надсилають за адресою протягом доби з часу її подання. Кореспонденція, яку засуджені одержують від зазначених органів та осіб, переглядові не підлягає. Про отримання адміністрацією звернення (кореспонденції) ув'язненому / засудженому видають талон підтвердження, а також надсилання фіксують у журналі вихідної кореспонденції. Перевірити можна обліково-адресну картку, журнал обліку кореспонденції осіб, які утримуються у ВК;

- ▶ заборона встановлювати телевізор, неробочі радіовузли, застарілий бібліотечний фонд;
- ▶ не допускається обмеження ваги передач, прийнятих для хворих, що страждають захворюваннями, підтвердженими медичним висновком лікаря, вагітних жінок і жінок, що мають при собі дітей, а також неповнолітніх. Передачі приймають для ув'язнених загальною вагою не більше ніж 50 кг на місяць. Засуджені одержують посилки (передачі) і бандеролі відповідно до [статті 112 KBK](#). Перевірити можливо картку обліку видачі посилок та бандеролей;
- ▶ обшук проводиться лише із використанням нагрудних бодікамер / реєстраторів, відеозапис яких зберігається, та складанням акта (навіть якщо нічого не вилучено).

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими, а також зафіксована шляхом спостереження.

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) регламентує, що під час обшуків необхідно поважати гідність неповнолітніх і, скільки це можливо, їхнє приватне життя. Неповнолітніх обшуковують працівники однієї статі. Відповідні інтимні огляди мають бути виправдані обґрунтованою підозрою в окремому випадку та їх повинен проводити лише лікар-практик.

КЗК зазначає, що записи з камер відеоспостереження та нагрудних камер повинні зберігатися *щонайменше 30 днів*, а у разі насильницького інциденту або будь-якого випадку, пов'язаного зі звинуваченнями в жорсткому поводженні, записи повинні зберігатися упродовж періоду, достатнього для того, щоб їх можна було використати в потребі як докази³⁵. Невиконання обов'язку з носіння відеореєстратора (якщо

³⁵ [Report on the visit to Moldova carried out by the CPT from 28 January to 7 February 2020.](#)

нема розумного пояснення з викладом виняткових обставин) має розглядатися як *дисциплінарний проступок*. Це також сприятиме запобіганню будь-яким необґрунтованим звинуваченням у жорстокому поводженні з боку персоналу³⁶.

Портативними відеореєстраторами забезпечуються: черговий помічник начальника виховної колонії, його заступники; персонал відділу нагляду і безпеки виховної колонії, відділу режиму і охорони виховної колонії, який заступає на чергування у складі чергової зміни, з розрахунку не менше ніж один відеореєстратор на пост; персонал виховної колонії, який входить до складу оперативної групи та денної зміни; начальник варти з охорони виховної колонії, його помічники; начальник зустрічної; планової автомобільної, екстреної варти з переміщення засуджених, його помічники.

Портативний відеореєстратор застосовує персонал виховної колонії для проведення перевірок наявності засуджених, у тому числі тих, які перебувають за межами виховної колонії, споживання їжі засудженими в їдальні; виведення засуджених на роботу та повернення з роботи на КПП між житловою та виробничою зонами виховної колонії; проведення прогулянок засуджених; відвідування жилих та камерних приміщень; перевірки засуджених, яким надано тривале побачення; прийняття прибулих засуджених до виховної колонії; проведення особистих обшуків засуджених без роздягання та огляду їхніх речей, оглядів персоналу і громадян, які перебувають на території виховної колонії, їхніх речей та одягу, транспортних засобів; застосування до засуджених заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, гамівної сорочки, службових собак та вогнепальної зброї (пам'ятаємо про заборону застосування фізичної сили та інших спецзасобів до неповнолітніх); одержання засудженими посилок (передач) і бандеролей; виявлення ознак скоєння засудженими правопорушень і супроводу засуджених, які їх допустили; загрози нападу засуджених або вчинення інших дій, що загрожують життю та здоров'ю засуджених, персоналу виховної колонії або інших осіб, які перебувають на їх території; проведення обміну засуджених зустрічними, плановими автомобільними та екстреними вартами.

КЗК критично ставиться до організації короткострокових побачень засуджених у спеціально обладнаних кабінках через прозору

³⁶ [Report on the periodic visit to Lithuania carried out by the CPT from 10 to 20 December 2021.](#)

перегородку. У [Доповіді КЗК, після візиту в Україну у 2009 році](#), наявний заклик про перевлаштування приміщення для короткостроковий побачень, щоб надати в'язням можливість отримувати побачення у відкритих умовах. Винятки про закриті умови побачення мають ґрунтуватися на вмотивованих рішеннях з урахуванням попередньої поведінки засудженого. У цій же Доповіді КЗК зазначив, що встановлення плати перешкоджає побаченням великої кількості засуджених та їхніх родичів. Це стосується як короткострокових, так і тривалих побачень.

ЄПП визначають, що адміністрація пенітенціарних установ мусить сприяти ув'язненим підтримувати адекватні контакти із зовнішнім світом та надавати їм із цією метою відповідну матеріальну підтримку.

[24-а Загальна доповідь, CPT/Inf\(2015\)](#), «Неповнолітні, що позбавлені волі», регламентує, що неповнолітні повинні мати право на відвідування тривалістю більш ніж одна година щотижня; вони також повинні бути в змозі приймати відвідувачів у вихідні дні. Короткострокові візити повинні бути дозволені зазвичай у відкритих умовах. Комітет спостерігав у деяких країнах, що неповнолітні мають право на довгострокові неконтрольовані відвідування. За винятком випадків, коли це не в інтересах неповнолітніх, такий підхід особливо вітається з метою підтримання сімейного життя неповнолітнього і його/її близьких родичів та реінтеграції неповнолітнього у суспільство. Усі неповнолітні, зокрема ті, що перебувають у попередньому ув'язненні, повинні мати *частий доступ до телефона*, а також можливість здійснювати своє *право на листування* в будь-який час. З міркувань безпеки окремі телефонні розмови і листування можуть контролюватися та можуть бути заборонені лише у *виняткових випадках*. Будь-яке таке рішення повинне бути основане на обґрунтованому ризику змови або іншої незаконної діяльності, і діяти упродовж визначеного періоду. У деяких установах, які відвідав комітет, неповнолітні мають право спілкуватися з членами сім'ї на регулярній основі за допомогою безплатних голосових послуг передавання голосу через інтернет (*VoIP*). Така практика вельми вітається. Однак вона не повинна розглядатися як заміна відвідувань.

Справа «Панченко та інші проти України» від 14.10.2021 стосується поміщення заявників в установи виконання покарань, розташовані далеко від їхніх родин, і неодноразових відмов у задоволенні їхніх заяв про переведення до установ, розташованих ближче³⁷.

³⁷ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h99#top.

Справа «Янков проти Болгарії» від 11.12.2003 — примусове гоління волосся ув'язненого призводить до відчуття неповноцінності, бо його зовнішній вигляд змінюється проти його волі³⁸.

Справа «Біджетіс проти Литви» від 14.09.2016 — вимоги гігієни або безпеки не можуть виправдовувати норми, що передбачають абсолютну заборону ув'язненим відрощувати бороду (незалежно від її довжини, охайності чи будь-яких інших міркувань), якщо ці норми прямо не передбачають ніяких винятків із цієї заборони³⁹.

8. Право на ефективні засоби юридичного захисту (статті 40, 57, 59 Конституції України)

Кожен, чиї права та свободи були порушені, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення вчинили особи, які здійснювали свої офіційні повноваження. Склад права на ефективний засіб юридичного захисту визначає право на подання скарги до державних органів у разі порушення ними прав та свобод, а також розгляд такої скарги по суті. До того ж наявність засобу юридичного захисту також розуміють як забезпечення можливості на отримання відшкодування у разі заподіяння шкоди у вигляді порушених прав.

Сфера застосування права на ефективні засоби юридичного захисту:

- ▶ право на оскарження;
- ▶ доступність засобу юридичного захисту;
- ▶ право на відновлення порушених прав;
- ▶ право на відшкодування за порушене право;
- ▶ наявність практичної можливості отримати відшкодування.

Вимоги КВК регламентують обов'язок адміністрації під час прибуття до установи засуджених ознайомити їх з порядком і умовами відбування покарання, з їхніми правами та обов'язками, встановленими законодавством України та Правилами внутрішнього розпорядку. Засуджені проходять інструктаж щодо заходів пожежної безпеки, їх попереджають про відповідальність за порушення встановленого порядку відбування покарання в установі виконання покарань. Інформують про передбачені законодавством України підстави для застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і зброї, повідомляють про засто-

³⁸ <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-4563>.

³⁹ <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-163661>.

сування в установі виконання покарань аудіовізуальних, електронних та інших технічних засобів нагляду і контролю. Вимоги КВК, КПК, КК та нормативно-правових актів, що регламентують порядок та умови відбування покарання засудженими, доводять до їхнього відома під розписку за встановленою формою, що додається до особової справи.

Крім цього, на захист своїх прав та інтересів ув'язнені мають право особисто або за допомогою захисника з моменту затримання та весь час відбуття покарання, оскаржувати підстави та обґрунтування рішення, дії та бездіяльність адміністрації виховної колонії в суді, отримати в друкованому вигляді роз'яснення положень [статей 28, 29, 55, 56, 59, 62, 63](#) Конституції України, права відмовитися від надання будь-яких пояснень або свідчень до прибуття захисника та інших прав встановлених законом.

Відповідно до законодавства, для захисту своїх прав засуджені мають право звертатися з пропозиціями, заявами і скаргами до адміністрації органів і установ виконання покарань, їх вищих органів, до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, а також інших відповідних органів міжнародних організацій, до членів або учасників яких належить Україна, до уповноважених осіб таких міжнародних організацій, суду, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань.

Для одержання правової допомоги засуджені можуть користуватися послугами адвокатів або інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Таке право поширюється і на осіб, які перебувають на лікуванні в закладах охорони здоров'я, поміщені в ДІЗО. Для одержання правової допомоги засудженим надається побачення із захисником, кількість і тривалість яких не обмежена. Забезпечується можливість спілкування в приміщенні без суцільного розмежувального захисного скла або ґрат. Засуджені мають право передати кореспонденцію захисникові у кримінальному провадженні безпосередньо під час побачення з ним. Гарантується право на правову допомогу, конфіденційні юридичні консультації із захисником (захисниками) в кримінальному провадженні, адвокатом (адвокатами), законним представником (законними представниками), який (які) представляє (представляють) особу під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, адміністративних, цивільних, господарських справ у суді, юристом (юристами), фахівцем

(фахівцями) у галузі права, який (які) представляє (представляють) особу в Європейському суді з прав людини, захисником (захисниками), який (які) представляють особу в Міжнародному кримінальному суді, а також, якщо ув'язнений / засуджений неповнолітній, — своїм (своїми) законним представником (законними представниками). Побачення може відбуватися з 8 до 20 години та воно конфіденційне.

Виявлення випадків порушення права на ефективний спосіб захисту. Основні порушення такі:

- ▶ неможливість отримувати послуги адвокатів для захисту своїх прав;
- ▶ нема належної правової інформації в установі (зокрема, контактів та інформації про повноваження центрів безоплатної правової допомоги, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відповідних органів прокуратури тощо на інформаційних стендах; нормативно-правових актів та пам'яток про права та обов'язки в бібліотеці, відділеннях соціально-психологічної служби тощо);
- ▶ нема роз'яснювальної роботи правового характеру та правового виховання;
- ▶ нема роз'яснювальної роботи про умови та порядок перебування в місці несвободи, пільгові умови для засуджених осіб тощо;
- ▶ неможливість оскарження дій та рішень адміністрації, подання судових оскаржень, заяв та звернень;
- ▶ непроведення розслідувань за зверненнями про порушення прав тощо.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими та огляду території і приміщень виховної колонії, вивчення книги реєстрації письмових скарг і обліку особистого прийому адміністрацією засуджених та інших громадян, журналу прийому засуджених з особистих питань, особових справ з долучення розписок про отримання відповідей на скарги, звернення та запити, журналів обліку відвідувань тощо.

9. Право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35 Конституції України)

Право на свободу світогляду та віросповідання стосуються права мати переконання і права його сповідувати:

- а) право мати будь-яке переконання (релігійне чи ні) у своєму серці і не змінювати релігію або переконання. Це право абсолютне і безумовне; держава не може в нього втручатися, наприклад, наказуючи особі, у що вона має вірити, або вживаючи заходів, спрямованих на примусову зміну переконань;
- б) право сповідувати своє вірування самому і приватно, а також практикувати його в громаді / колективі з іншими особами або прилюдно. Це право не абсолютне: бо сповідання особою своїх релігійних переконань може мати наслідки для інших за різних обставин. Друга частина статті 9 ЄКПЛ каже, що будь-яке обмеження сповідувати свою релігію або своє переконання має бути передбачене законом і необхідне у демократичному суспільстві для переслідування однієї чи кількох перелічених у ній законних цілей.

Сфера застосування права в умовах місць несвободи є свобода думки; свобода совісті; свобода переконання; усі питання щодо релігії та церкви; віросповідання; зміна релігії або переконань; богослужіння; ритуальні та релігійні обряди; релігійне навчання; релігійні організації (релігійні секти, сектантство); тощо.

Адміністрація сприяє реалізації релігійних потреб ув'язнених і засуджених у порядку, визначеному КВК, з урахуванням положень Закону України «[Про свободу совісті та релігійні організації](#)».

Релігійні обряди проводять на прохання засуджених або з ініціативи релігійних організацій в неробочий час. Відправлення релігійних обрядів не повинно порушувати розпорядок дня в колоніях, а також утискати права інших осіб, які відбувають покарання. Пропаганда будь-яких релігійних учень серед неповнолітніх засуджених ведеться тільки на їхнє бажання та за згодою, й одночасно за згодою їхніх батьків або осіб, які їх замінюють.

Адміністрація колонії сприяє в запрошенні священнослужителів, бере участь у визначенні місця, часу та інших умов проведення богослужіння, обряду або церемонії. Адміністрація колонії не має виявляти свого ставлення до певної релігії чи конфесії. Засуджені мають право на придбання і користування релігійною літературою, іншими предметами і матеріалами релігійного призначення, використання яких не суперечить інтересам забезпечення ізоляції засуджених, а також іншим умовам виконання покарання.

У колоніях може діяти душпастирська опіка засуджених, спрямована на задоволення релігійних потреб засуджених, їхнє духовне вихо-

вання. Зустрічі священнослужителів (капеланів) із засудженими конфіденційні та надаються в час, вільний від роботи (навчання) засуджених, без обмеження кількості зустрічей у місці, визначеному адміністрацією установи виконання покарань. Таємниця сповіді недоторканна і охороняється законом. Забороняється оприлюднювати, фіксувати технічними засобами та відтворювати будь-яку інформацію, отриману зі сповіді. Відомості, отримані зі сповіді, не можуть бути предметом досудового розслідування, досудового слідства чи кримінального провадження, використовуватися як доказ. Ніхто в жодному разі не може допитувати священнослужителя, перекладача чи іншу особу з питань, пов'язаних з конфіденційністю сповіді.

Виявлення випадків порушення права на світогляд та віросповідання. Основні порушення такі:

- ▶ відсутність доступу до богослужіння та релігійних обрядів;
- ▶ відсутність місця, часу та інших умов проведення богослужіння, обряду або церемонії;
- ▶ примушування до сповідання релігії;
- ▶ нерівність у правах у проведенні богослужінь, обрядів або церемоній;
- ▶ відсутність згоди законних представників неповнолітнього засудженого.

ЄПП визначає заборону на примус сповідувати ту або іншу релігію або віру, відвідувати релігійні служби та зібрання, брати участь у релігійних обрядах або погоджуватися на відвідування представниками будь-яких релігій або вірувань. Засуджені забезпечуються харчуванням, зокрема з урахуванням їхньої релігії, культури.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими й огляду території та приміщень ВК, вивчення журналів обліку відвідувань, огляду особових справ на наявність згоди законних представників неповнолітнього тощо.

10. Право на освіту (ст. 53 Конституції України)

Усі засуджені повинні мати доступ до освіти, що, як передбачається, складається з навчальних предметів, професійно-технічної освіти, творчої та культурної діяльності, фізичного виховання і спорту, соціального виховання та доступу до бібліотечних приміщень. Освіта для ув'язнених має бути схожою на освіту, що надається для подібних вікових груп

у зовнішньому суспільстві, а спектр можливостей навчання для ув'язнених має бути якомога ширшим. Навчання у в'язниці має бути спрямоване на розвиток особистості загалом, беручи до уваги її соціальний, економічний і культурний контекст. Усі, хто бере участь в керуванні пенітенціарною системою та в'язницями, повинні максимально сприяти та підтримувати освіту. Освіта повинна мати не менший статус, ніж робота в умовах пенітенціарного режиму. Слід докладати всіх зусиль, щоб заохотити ув'язненого брати активну участь у всіх аспектах освіти. Необхідно передбачити програми розвитку, для того щоб вихователі пенітенціарних установ переймали відповідні методи навчання дорослих. Особливу увагу слід приділяти тим ув'язненим, які мають особливі труднощі, й особливо з читанням або письмом. Професійна освіта має бути спрямована на ширший розвиток особистості, а також бути чутливою до тенденцій на ринку праці. Ув'язнені повинні мати прямий доступ до добре укомплектованої бібліотеки принаймні раз на тиждень. Соціальна освіта повинна мати практичні елементи, які дають змогу ув'язненому керувати повсякденним життям у в'язниці з метою сприяння його поверненню в суспільство. Якщо освіта має відбуватися лише у в'язниці, слід залучати зовнішню громаду максимально повно. Необхідно вжити заходів, щоб ув'язнені могли продовжувати навчання після звільнення. Кошти, обладнання та педагогічний персонал, необхідні для здобуття ув'язненими належної освіти, повинні бути доступні⁴⁰.

Рекомендація Комітету міністрів [СМ/Rec\(2008\)11](#) декларує, що всі заходи мають бути спрямовані на сприяння розвитку неповнолітніх, яких необхідно активно заохочувати до участі в них. Ці заходи спрямовані на задоволення індивідуальних потреб неповнолітніх відповідно до їхнього віку, статі, соціального та культурного походження, рівня розвитку та типу скоєного правопорушення. Вони повинні відповідати перевіреним професійним стандартам, заснованим на результатах досліджень і передовій практиці в цій галузі. Діяльність режиму має бути спрямована на освіту, особистий і соціальний розвиток, професійне підготування, реабілітацію та підготування до звільнення. **Вони можуть охоплювати:**

навчання в школі; професійне навчання; трудову та ерготерапію; громадянське підготування; соціальні навички та навчання компетентності; керування агресією; терапію залежності; індивідуальну та групо-

⁴⁰ [Rec. R \(89\) 12 про навчання у в'язниці.](#)

ву терапію; фізкультуру і спорт; вищу або подальшу освіту; регулювання заборгованості; програми відновного правосуддя та відшкодування за правопорушення; творче дозвілля та хобі; діяльність поза установою в громаді, денні відпустки та інші форми відпусток; і підготування до випуску та догляд.

Скільки це можливо, необхідно вжити заходів для відвідування неповнолітніми місцевих шкіл і навчальних центрів та інших заходів у громаді. Якщо неповнолітні не можуть відвідувати місцеві школи чи навчальні центри за межами закладу, освіта та навчання мають відбуватися в закладі, але під егідою зовнішніх освітніх та професійно-технічних навчальних закладів. Неповнолітнім має бути надана можливість продовжувати навчання в школі або професійне підготування під час ув'язнення, а тих, хто не закінчив обов'язкового навчання, можна зобов'язати це зробити. Неповнолітні, які перебувають під вартою, повинні бути інтегровані в систему освіти та професійного підготування країни, щоб після звільнення вони могли без труднощів продовжувати навчання та професійне підготування.

На кожного неповнолітнього мають складати індивідуальний план із переліком заходів. Мета цього плану полягає в тому, щоб надати неповнолітнім можливість від самого початку затримання як найкраще використовувати свій час і розвинути навички та вміння, які дадуть змогу їм реінтегруватися в суспільство. План має бути спрямований на якнайшвидше підготування неповнолітніх до звільнення та містити вказівки щодо відповідних заходів після звільнення. План має виконуватися та регулярно оновлюватися за участю неповнолітніх, зацікавлених сторонніх установ і, скільки це можливо, їхніх батьків або законних опікунів.

Виявлення випадків порушення права на освіту. Основні порушення такі:

- ▶ бракує обладнання та не обладнано приміщення для організації навчального процесу;
- ▶ не забезпечено роботу класів вирівнювання знань;
- ▶ відсутність умов для навчання (зокрема дистанційно) у школі / ліцеї, професійно-технічному навчальному закладі, ВНЗ, тощо;
- ▶ відсутність можливості в зовнішньому незалежному оцінюванні, складанні Національного мультипредметного тесту тощо.

Під час навчального процесу засуджені можуть мати обмежений доступ до інтернету під контролем адміністрації установи виконання по-

карань для користування навчальними програмами (ресурсами). Засуджені на бажання можуть сплачувати за своє заочне (дистанційне) навчання. Повна загальна середня освіта безплатна.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими та огляду території і приміщень виховної колонії, вивчення бібліотечного фонду на актуальність та наявність підручників, роботи інтернет-класів, укладення договору з навчальними закладами, журналами обліку відвідувань тощо.

12. Право на працю та захист від експлуатації (ст. 43 Конституції України)

До сфери застосування права на працю в місці несвободи належить: праця засуджених до позбавлення волі; праця неповнолітніх; праця осіб з інвалідністю; фізичне рабство; психологічне рабство; виконання обов'язків, не пов'язаних з трудовими відносинами; оплата праці; примусова чи обов'язкова праця.

Умови роботи, її тривалість, умови оплати праці засуджених визначені в Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі⁴¹.

Засуджених неповнолітніх залучають до праці тільки на підприємствах виховних колоній. Засуджених, яких тримають у дільниці соціальної адаптації, працевлаштовують на окремих виробничих об'єктах виховної колонії або за її межами на інших об'єктах з дотриманням вимог безпеки і постійного контролю.

Умови та оплата праці засуджених неповнолітніх визначає законодавство про працю. На засуджених, які досягли 18-річного віку і залишені у виховній колонії, поширюються умови праці дорослих осіб, які встановлюються відповідно до законодавства про працю.

Забороняється використовувати працю засуджених:

- ▶ на всіх роботах і посадах у міжрегіональних управліннях, адміністративних будівлях, у яких розміщується персонал з охорони установ виконання покарань, у розплідниках службових собак;
- ▶ у приміщеннях, де розміщені зброя, спеціальні засоби, система сигналізації для запобігання втечам, система контролю доступу, службова документація;

⁴¹ [Наказ Мініюсту від 07.03.2013 № 396/5.](#)

- ▶ на роботах, пов'язаних з устаткуванням для розмноження документів, радіотелеграфною та телефонною технікою (за винятком лінійних monterів при представниках адміністрації установи виконання покарань);
- ▶ на посадах продавців, бухгалтерів-операціоністів, касирів, завідувачів продовольчих та речових складів, комірників;
- ▶ на роботах, пов'язаних з обліком, зберіганням та видачею медикаментів, а також вибухових та отруйних речовин;
- ▶ як фотографів (крім засуджених до обмеження волі), зубопротезистів, водіїв легкових та оперативних автомобілів і мотоциклістів;
- ▶ на посадах з підпорядкуванням їм вільнонайманих працівників;
- ▶ на роботах, пов'язаних з обслуговуванням та ремонтом технічних засобів охорони і нагляду, обробкою контрольно-слідової смуги;
- ▶ на роботах, пов'язаних з наданням медичної допомоги.

Адміністрація установ виконання покарань може залучати засуджених до робіт з благоустрою установ виконання покарань і прилеглих до них територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення установ виконання покарань продовольством.

У виховних колоніях тривалість робочого часу встановлюється:

- ▶ для засуджених віком від 15 до 16 років — 24 години на тиждень;
- ▶ для засуджених віком від 16 до 18 років — 36 годин на тиждень;
- ▶ для засуджених, які досягли вісімнадцятирічного віку і залишені у виховних колоніях — 40 годин на тиждень.

Виявлення випадків порушення права на працю. Основні порушення такі:

- ▶ незабезпечення організації з дотримання правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії, встановлених законодавством про працю;
- ▶ неврегульованість реалізації права на працю на умовах трудових (цивільно-правових) договорів;
- ▶ невідповідність тривалості робочого часу та розмірів оплати праці до вимог законодавства про працю;
- ▶ невідповідність до норм щодо охорони праці;

- ▶ примусова праця;
- ▶ виявлення випадків виконання засудженими робіт, заборонених законодавством.

КЗК закликає активізувати зусилля з розвитку програм зайнятості для засуджених, особливо це стосується праці та професійної діяльності⁴².

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими та огляду території і приміщень виховних колоній, виробничих майстерень, цехів тощо, треба ознайомитися з умовами праці; вивчити стан дотримання правил техніки безпеки, попереджувальних табличок та інструкцій біля обладнання, що може травмувати робітника, проведення та періодичність ознайомлення засуджених з правилами техніки безпеки; візуально ознайомитись зі станом дотримання правил пожежної безпеки (наявністю пожежних куточків, станом електромереж), дотриманням умов зберігання горючих матеріалів та речовин, станом обладнання та приміщень; вивчити стан обліку робочого часу та виготовленої продукції (наявність куточків зі змінними завданнями, інформацією про розцінки за одиницю виготовленої продукції або відпрацьований час, відомостями щодо нарахованої заробітної плати) тощо; вивчити дотримання вимог трудового законодавства щодо вікового годинного робочого часу (виявлення випадків понаднормової роботи (у дві, три зміни), записи в Журналі погодинної перевірки засуджених на робочих місцях, випадки виконання засудженими робіт, заборонених законодавством (фотографами, комірниками тощо). Оглянути таблиці обліку робочого часу працівників з числа засуджених, журнали обліку засуджених, якщо працюють на виробництві виховних колоній, наряди виконаних робіт засудженими, журнали реєстрації трудових договорів та договорів цивільно-правового характеру, укладених між засудженими та колонією, Журнал обліку погоджених проєктів договорів між засудженими та фізичними особами — підприємцями або юридичними особами.

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) встановлює, що праця неповнолітніх засуджених повинна бути гідно винагороджена. За участь неповнолітніх у режимних заходах у робочий час їх винагороджують так само, як і за роботу. Неповнолітні повинні отримувати

⁴² [26-а Загальна Доповідь КЗК \(CPT/Ihf\(2017\)\)](#).

адекватне соціальне забезпечення, подібне до того, що надається у вільному суспільстві.

13. Право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (ст. 41 Конституції України)

Сфера застосування права в місцях несвободи — усе «власне» майно особи; нерухомість, земельна ділянка та будинок інша нерухомість; спадкування; прибутки, що випливають з власності; рухоме майно або речі особи, що є в помешканні (в місці перебування особи); банківські внески; соціальні виплати; кошти / присуджені суми, належні до виплати на підставі остаточного і обов'язкового до виконання рішення; кошти, належні заявникам на підставі судових рішень, які є остаточні та підлягають виконанню; «активи», які можуть виникнути, зокрема, на підставі позову про відшкодування шкоди, який виникає з її заподіянням; «правомірні очікування» / «законні сподівання» вчиняти певні дії відповідно до виданого державними органами дозволу; майнові права; дохід (будь-який, зокрема оплата праці у ВК).

Облік особистих грошей, цінностей і речей⁴³

Облікові підлягають гроші (грошові кошти), які:

- ▶ здані під час перебування в СІЗО на зберігання під час обрання стосовно особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або застосування тимчасового чи екстрадиційного арешту;
- ▶ надійшли ув'язненому / засудженому поштовим (телеграфним) переказом;
- ▶ вилучені з листів, посилок, бандеролей (за винятком грошей (грошових коштів), вилучених у дохід держави за рішенням суду або за вмотивованою постановою начальника виховної колонії, санкціонованою прокурором, прихованих від огляду, а також вилучених під час обшуків);
- ▶ зароблені ув'язненим / засудженим під час перебування, починаючи із СІЗО та за подальшого відбуття покарання у виховній колонії;
- ▶ надійшли на депозитний рахунок або в касу виховної колонії на ім'я засудженого (зокрема соціальні виплати).

Усі особисті гроші тимчасово зберігаються на депозитному рахунку, відкритому на ім'я установи в органі Державної казначейської служби

⁴³ [Наказ Мініюсту від 28.08.2013 № 1782/5](#)

України, та повертаються їхнім власникам або перераховуються згідно із законодавством.

Засуджені мають право тримати при собі в камері по одній сумці з особистими речами, які зберігаються під ліжками, для чого можуть обладнуватися спеціальні скрині. Інші речі здають на зберігання на склад та видають відповідно до чинного законодавства. Предмети, речі та продукти харчування понад зазначену кількість здають на склад і видають у разі потреби. Загальна вага продуктів харчування, які належать засудженому, не повинна перевищувати 50 кг (з урахуванням тих, що містяться на складі). Якщо предмети і речі, що зберігаються на складі, знадобляться і не будуть перевищувати встановленої кількості, їх на підставі заяви видають власникам. Предмети і речі, що вийшли з ладу внаслідок користування ними, за письмовою заявою власника, знищує адміністрація установи або за заявою їх передають його родичам. Про знищення складають акт, з яким засудженого ознайомлюють під підпис, та додають до його особової справи.

Відрахування із заробітку засуджених

Відповідно до п. 7.3 [Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі](#), затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 07.07.2013 No 396/5, неповнолітні засуджені з нарахованого їм заробітку не відшкодовують вартість комунально-побутових та інших послуг. Засудженим, які відбувають покарання у виховних колоніях (секторах), харчування, одяг, взуття, білизну і комунально-побутові послуги надають безоплатно.

Неповнолітнім засудженим до позбавлення волі, які працюють, зараховується незалежно від усіх відрахувань не менш як п'ятдесят відсотків нарахованого їм місячного заробітку. Засудженим, які мають заборгованість за виконавчими документами, незалежно від відрахувань належить виплачувати не менш як двадцять п'ять відсотків загальної суми заробітку. Сума заробітку засуджених після відрахування податків та зборів перераховується на депозитний рахунок установи виконання покарань для виконання подальших відрахувань та відшкодувань з обов'язковим відображенням на особовому рахунку засудженого з урахуванням вимог чинного законодавства.

Відшкодування засудженими витрат на їхнє утримання проводиться з дотриманням такої черговості: податок з доходів фізичних осіб; податкові внески; аліменти; за виконавчими листами на користь гро-

мадян; за виконавчими листами на користь юридичних осіб; відшкодування матеріальних збитків, заподіяних засудженими державі під час відбування покарання.

Виявлення випадків порушення права на володіння, користування і розпорядження майном. Основні порушення такі:

- ▶ неможливість отримувати та вільно розпоряджатися власними соціальними коштами;
- ▶ неможливість отримувати та використовувати кошти на рахунках;
- ▶ неможливість отримати та вільно розпоряджатися власною заробітною платою.

Інформація про порушення може бути отримана під час інтерв'ю із засудженими, огляду території, ознайомлення з реєстром на перерахування (повернення) грошей за поштовими (телеграфними) переказами, особовим рахунком з обліку особистих грошей, оборотною відомістю, актом про приймання грошей, особистих цінностей та речей на зберігання, вкладкою до особового рахунку з обліку особистих грошей, книгою обліку особистих цінностей, особовим рахунком, чеками на придбання товарів та отримання послуг. Треба отримати фінансову довідку.

14. Система заохочень та дисциплінарних стягнень (ст. 28 Конституції України)

Під час моніторингового візиту обов'язково необхідно відвідати ДІЗО, навіть якщо в них відсутні засуджені, адже саме в цих приміщеннях спостерігається найбільша кількість порушень.

КЗК підкреслює, що не може бути жодного виправдання систематичному застосуванню наручників або повному особистому оглядові засуджених, тим паче коли ці міри застосовують у безпечних умовах. Комітет неодноразово заявляв, що неприпустимо використовувати службових собак у місцях позбавлення волі. Комітет підкреслює, що досвід різних європейських країн вказує, що довічно засуджені не обов'язково небезпечніші, ніж інші категорії засуджених. Насправді довічно засуджені, як і всі інші засуджені, утримуються в тюрмі для відбуття покарання, а не для його отримання⁴⁴.

⁴⁴ [CPT/Inf\(2016\)10-part. Положення про довічно засуджених.](#)

Жодне дисциплінарне стягнення, застосоване до ув'язненого, не може мати наслідком продовження строку тримання під вартою або перешкоджати підготуванню його або її захисту.

Вагітних неповнолітніх, неповнолітніх осіб з інвалідністю першої групи в дисциплінарний ізолятор не поміщають.

Виявлення випадків порушення процедури заохочень та дисциплінарних стягнень. Основні порушення такі:

- ▶ необізнаність осіб із системою заохочень і дисциплінарних стягнень;
- ▶ відсутність програм та непроведення персоналом заходів виховного характеру;
- ▶ необґрунтоване притягнення до дисциплінарної відповідальності;
- ▶ необґрунтоване притягнення до суворої дисциплінарної відповідальності;
- ▶ недотримання порядку та умов тримання засуджених у ДІЗО;
- ▶ перевищення строку утримання в ДІЗО (понад 5 діб);
- ▶ невмотивоване переведення осіб до іншої установи;
- ▶ відсутність співвідношення заохочень та покарань;
- ▶ застосування не передбачених законодавством методів та заходів покарання.

Під час бесід з персоналом та керівництвом установи варто ознайомитись і проаналізувати звітні дані по злочинність і дисциплінарну практику. Інформацію про порушення можна отримати, переглянувши: книгу обліку інформації про події в установі; журнал обліку, виявлених тілесних ушкоджень у осіб, які прибули до установи; журнал обліку звернень засуджених (ув'язнених) з тілесними ушкодженнями до медичної частини установи; книгу обліку дисциплінарних стягнень та заохочень; книгу реєстрації порушень режиму утримання засуджених, що ведеться в кожній установі; журнал обліку застосування спецзасобів. В особових справах, якщо стягнення відбуло, можна ознайомитися з відповідними документами (постановами, рапортами посадових осіб, поясненнями тощо), що слугує підставою для поміщення порушників режиму до відповідних камерних приміщень. Якщо відбуття стягнення триває, матеріали наявні при відповідному ДІЗО. Треба оглянути журнал обліку відвідувань ДІЗО адміністрацією установи виконання покарань (психологом раз на тиждень, медичним працівником щоденно).

Особливу увагу слід звернути на підстави поміщення правопорушників до ДІЗО. У призначенні заходів стягнення враховуються причини, обставини і мотиви скоєння порушення, поведінка засудженого до вчинення проступку, кількість і характер раніше накладених стягнень, а також пояснення засудженого щодо суті проступку. Важливо звернути увагу, чи уповноважена особа застосувала стягнення.

За кілька проступків, вчинених одночасно, накладається одне стягнення. Вивчаючи ці матеріали (а також особові справи) потрібно звернути увагу, як ретельно і повно проведено перевірки за кожним фактом порушення режиму, чи немає випадків необґрунтованого застосування стягнень (дотримання строків їх накладення, повідомлення про це покараних, своєчасність виконання стягнень та відповідність стягнення до характеру порушення, ступеня вини та особи порушника, можливість оскаржувати самостійно та користуватися послугами захисника).

Якщо поміщення до ДІЗО необґрунтоване, або порушник за станом здоров'я не може в ньому перебувати, або приміщення ізоляції за своїми умовами непридатне для утримання ув'язнених (холодне, сире тощо), вживають заходів щодо інформування прокурора та негайного звільнення засудженого для подальшого відбуття покарання.

ЄПП зазначає, що адміністрація пенітенціарної установи повинна вдаватися до механізмів відновлювального правосуддя та медіації для врегулювання суперечок із засудженими або між ними. Дисциплінарним порушенням можна вважати тільки поведінку, яка може загрожувати внутрішньому розпорядкові, режимові або безпеці. Засуджені, яких звинувачують у дисциплінарних порушеннях, повинні:

- а) негайно та докладно бути поінформовані зрозумілою їм мовою про характер обвинувачень проти них;
- б) мати достатній час та адекватні умови для підготування свого захисту;
- в) мати можливість захищати себе особисто або із залученням правової допомоги, якщо це потрібно в інтересах правосуддя;
- г) мати можливість вимагати присутності свідків і заслуховувати їх або вимагати їхнього заслуховування від свого імені; та
- д) мати безплатну допомогу перекладача, якщо вони не розуміють мову, якою ведеться слухання, або не можуть нею спілкуватися.

Суворість будь-якого стягнення має бути пропорційна порушенню. Колективні стягнення та тілесні покарання, а також покарання поміщенням до приміщень без вікон і всі інші види негуманного або при-

низливого покарання мають бути заборонені. Покарання не повинне передбачати повну заборону контактів з родиною.

Ув'язненого не повинні карати двічі за скоєння того самого діяння або вчинку. Тобто не можна після правомірно накладеного та відбутого дисциплінарного стягнення, з часом карати вдруге притягуючи до кримінальної відповідальності.

Право на доступ до адвоката повинно надаватися кожному затриманому незалежно від дрібності правопорушення, у скоєнні якого його підозрюють⁴⁵.

[Доповідь КЗК, після візиту в Україну у 2017 році](#), визначає чинну і станом на 2024 рік проблематику: не організована участь безоплатної правової допомоги в процедурі розгляду дисциплінарних стягнень; продовжується практика, коли від лікаря вимагають засвідчувати про можливість піддавати засудженого дисциплінарному покаранню; членушкодження досі розглядають як дисциплінарне правопорушення.

[24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf\(2015\)](#), «Неповнолітні, що позбавлені волі», регламентує, неповнолітньому ніколи не повинні відмовляти в контактах із зовнішнім світом, застосовуючи це як дисциплінарний захід. Будь-яка форма ізоляції неповнолітніх — захід, що може поставити під загрозу їхній фізичний та/або психічний добробут і, отже, повинна застосовуватися тільки в крайньому разі.

Рекомендація Комітету міністрів [CM/Rec\(2008\)11](#) встановлює, що неповнолітніх, звинувачених у дисциплінарних проступках, необхідно негайно поінформувати зрозумілою їм формою та мовою про суть висунутого проти них звинувачення, а також надати їм достатній час і умови для підготування свого захисту; вони повинні мати можливість захищати себе особисто або за допомогою своїх батьків чи законних опікунів або, якщо цього вимагають інтереси правосуддя, за допомогою адвоката. Дисциплінарні стягнення вибирають, скільки це можливо, з урахуванням їх виховного впливу. Вони не повинні бути важчими, ніж виправдано серйозністю правопорушення. Забороняються колективні покарання, тілесні покарання, покарання шляхом поміщення в темну камеру та всі інші форми нелюдського та такого, що принижує гідність, покарання. До неповнолітніх не можна застосовувати одиночне тримання в в'язниці.

⁴⁵ Доступ до адвоката як засіб запобігання неналежному поведженню. [21-а Загальна доповідь, СРТ/Inf\(2011\)28-part1](#).

У справі «Станіслав Луценко проти України (№ 2)⁴⁶» від 18.12.2022 суд встановив відсутність законних підстав для накладення дисциплінарних стягнень, які призвели до встановлення суворішого режиму ув'язнення та неодноразових переведень між колоніями.

3.4. Особливості проведення інтерв'ю із засудженими

Починати спілкування необхідно з представлення та вказання мети відвідування, розкриття повноважень. Спершу необхідно запитати в неповнолітнього засудженого, чи бажає він спілкуватись і відповідати на запитання, наголосити на конфіденційності розмови. Запитати, чи зручно розмовникові говорити, чи немає перешкод або загрози протидії адміністрації, а також чи бажає він спілкуватися наодинці, чи при інших в'язнях.

Звісно, що опитувати дітей має монітор, що пройшов відповідне підготування та має досвід роботи з дітьми, інакше наявний ризик нашкодити неповнолітньому. Варто пам'ятати елементарні речі, що не можна тиснути на дитину, вимагати пояснень, особливо з обставинами скоєння злочину. Під час спілкування необхідно присісти, щоб зріст дорослої людини не тиснув на неповнолітнього. Мова має бути простою, доступною для сприйняття неповнолітнім засудженим.

Після отримання згоди необхідно з'ясувати зручну мову спілкування. Зазвичай спілкування моніторів проводиться українською мовою. У разі якщо особа — іноземець, до розмови може залучатися перекладач або за згодою засудженого особа, яка вільно володіє мовами, доступними для спілкування. Не рекомендується залучати до послуг перекладача осіб, які працюють в установі виконання покарань. З особами, які користуються мовою жестів, можна використовувати спілкування шляхом обміну записками. Можливо використовувати програмне забезпечення в обладнанні, що використовує монітором, зокрема гугол-перекладач.

До неповнолітнього розмовника необхідно звертатись на «ви», на ім'я, або до повнолітніх — «пан / пані» з додаванням імені особи засудженого. Під час спілкування необхідно уникати слів та словосполу-

⁴⁶ https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h60#Text.

чень, що визначає їхній процесуальний статус: «засуджений», а також жаргонів, що пов'язані з кримінальною субкультурою тощо.

Монітор зобов'язаний попередити неповнолітнього доступною мовою, що він не несе відповідальність за повідомлення про скоєння злочину чи іншого правопорушення, як безпосередньо стосовно нього, так і щодо інших осіб.

Абсолютно забороняється запитувати в неповнолітнього засудженого про скоєний ним злочин, про потерпілу особу та співучасників злочину. Пам'ятати про дотримання принципу недискримінації та не з'ясовувати (без реальної необхідності реагування на порушення прав людини) соціальний стан, національність, віросповідання, а також не запитувати інформацію, що має конфіденційний характер (сексуальні уподобання та орієнтацію) та щодо близьких родичів (матері, батька, дружини/чоловіка, дітей), а також інформацію, яка не стосується порушених ув'язненим питань дотримання прав та свобод.

Під час спілкування необхідно уникати обговорення з розмовником ходу попереднього дізнання, досудового слідства або судового розгляду, не давати оцінку процесуальним діям та судовому рішенню. Разом із тим необхідно роз'яснити кримінально-процесуальні права та можливості оскарження.

У разі, якщо засуджений перебуває в збудженому (агресивному) стані, висловлює образи та погрози в бік адміністрації, необхідно запропонувати йому заспокоїтись, а вже потім розпочинати чи продовжувати спілкування. У разі продовження таких дій розмовником, необхідно роз'яснити неможливість реагування без з'ясування причин такої поведінки та попередити, що, у разі продовження поведінки, монітор може припинити таке спілкування.

Якщо засуджений перебуває в приміщенні ДІЗО, необхідно на початку бесіди (інтерв'ю) встановити причину його поміщення до таких приміщень шляхом вивчення матеріалів справи про накладення стягнення.

Під час отримання інформації про порушення прав і свобод засуджених, моніторові необхідно зафіксувати час, місце та обставини скоєння порушення, норму права, яку порушено, коло осіб, причетних до цього, а також можливі докази (наявність свідків та очевидців, документів тощо).

Не підлягає фіксації інформація у вигляді припущень чи здогадок особи, з якою спілкується монітор, а також інформація, отримана з не-

перевірених джерел (чуток, пліток) тощо. Якщо інформація отримана не з прямих джерел — монітор фіксує спосіб, яким вона була отримана.

Якщо спілкування ведеться одночасно з кількома засудженими, монітор дає можливість висловитися кожному з співрозмовників по черзі.

Не допускається форма психологічного чи будь-якого іншого тиску чи приниження осіб, що тримаються в установі з метою отримання необхідної для монітора інформації.

Необхідно попереджати засуджених, що інформація, про яку вони повідомляють монітора, буде перевірятися шляхом витребування в адміністрації установи необхідних для цього документів, а також шляхом вивчення особових справ, матеріалів про накладення стягнення та інших документів.

Під час спілкування з неповнолітніми особами може бути присутній психолог або педагог зі складу членів моніторингової групи.

Якщо порушення прав засудженого відбулося в іншому місці, необхідно з'ясувати місце та обставини, за яких воно трапилося.

Під час спілкування із засудженими моніторові забороняється висловлювати своє упереджене ставлення до окремих засуджених чи представників адміністрації установи, повідомляти їх про результати попередніх перевірок, що потягли за собою звільнення та притягнення до дисциплінарної відповідальності посадових осіб установи тощо.

Не допускається проведення бесід із засудженими під час визначеного розпорядком дня установи часу, відведеного для безперервного сну. Також не рекомендується проводити спілкування (інтерв'ю) під час споживання їжі, миття в лазні тощо, що може порушити їхні права. Щодо здобувачів освіти — під час навчального процесу.

Забороняється давати обіцянки приватного характеру, які виходять за межі мандата та порушують норми закону.

3.5. Огляд приміщень

Під час проведення відвідування використовується «Орієнтовний маршрут відвідування», що становить схему руху моніторингової групи під час НПМ-відвідування до виховної колонії (Додаток 2).

[24-а Загальна доповідь, СРТ/Inf\(2015\)1-part, 2015, п. 101, «Неповнолітні, позбавлені волі»](#), регламентує, що моделлю для утримання неповнолітніх осіб у всіх європейських країнах слугує установа, в основу

якої покладено власне інтереси неповнолітніх, які засновані на концепції сімейного помешкання. Установа має складатися з невеликих добре укомплектованих персоналом блоків, кожен з яких містить обмежену кількість одномісних кімнат (зазвичай не більш ніж десять), а також зону загального користування. Неповнолітні упродовж дня мають бути зайняті різною цілеспрямованою діяльністю, а персонал заохочувати почуття спільноти в межах блоку. Добре продумані центри утримання під вартою для неповнолітніх повинні забезпечувати позитивні й індивідуальні умови утримання для неповнолітніх, які поважають їхню гідність й недоторканність приватного життя. Всі приміщення повинні бути відповідним чином оформлені, забезпечувати хороший доступ природного освітлення та вентиляцію.

Огляд приміщень та території виховної колонії охоплює: контрольно-пропускний пункт (КПП); відділення КДіР; чергову частину установи; ДІЗО та прогулянкові дворики; житлову зону (дільниці ресоціалізації та соціальної адаптації); харчоблок та їдальню; лазне-пральний комплекс (лазню); навчально-освітні приміщення, приміщення для телефонних переговорів та користування інтернетом; кімнати психоемоційного розвантаження; кімнати сповідання релігій та зустрічі з представниками різних конфесій; кімнати побачень; виробничі майстерні тощо; кімнати прийому громадян, передач, крамницю тощо.

В установах виконання покарань, у яких тримаються особи з інвалідністю, адміністрація цих установ створює умови для задоволення особливих потреб таких засуджених. У разі необхідності будівлі та приміщення установ виконання покарань обладнують відповідними конструкційними елементами (поручнями, пандусами, сходовими підйомами тощо)⁴⁷.

В установі виконання покарань по приміщеннях, як-от коридор, чергові частини, КПП, загальні приміщення тощо, застосовуються технічні засоби нагляду і контролю (наказ Міністерства юстиції України від 07.09.2023 № 3204/5 «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 26 червня 2018 року № 2025/5» щодо «Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України») ⁴⁸, про що на видимому / доступному місці має бути оповіщення.

⁴⁷ Розділ XXII. Матеріально-побутове забезпечення, [наказ Мін'юсту від 28.08.2018 № 2823/5](#).

⁴⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1594-23#Text>.

Відеокамери у виховній колонії встановлюють:

у внутрішній та зовнішній заборонених зонах; у приміщеннях чергової частини, чергової варти, центру спостереження, а також місцях несення служби персоналом; на КПП з пропуску людей і транспорту, КПП між житловою та виробничою зонами; на території житлової та виробничої зон колонії; біля входу, у коридорах, на сходових клітках, у службових та підсобних приміщеннях адміністративного будинку, будинків режимного призначення, структурних діляниць; у підземних та надземних переходах, прогулянкових двориках; у жилих приміщеннях; у загальних коридорах кімнат для проведення тривалих побачень; у кімнатах для проведення короткострокових побачень; по огорожі діляниці соціальної адаптації; у кімнатах прийому та видачі посилок і передач; в автомобілях спеціалізованого призначення для перевезення засуджених.

Кут огляду відеокamer не повинен охоплювати санітарні вузли та душові. Нагляд та контроль за допомогою відеокamer веде персонал виховної колонії однієї статі із засудженими. Забороняється використання відеокamer та портативних відеореєстраторів у лазнях, роздягальнях, душових і туалетних кімнатах, приміщеннях (камерах), у яких проводять медичні обстеження (огляди) ув'язнених та засуджених, особистий обшук з роздяганням, та в кімнатах проведення тривалих побачень.

Виховні колонії забезпечують меблями, інвентарем і предметами господарського призначення відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 27 липня 2012 року № 1118/5 «Про затвердження Порядку забезпечення, обліку та експлуатації меблів, інвентарю і предметів господарчого призначення та норм їх забезпечення і експлуатації в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби України»⁴⁹

(Норма забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення спеціальної виховної установи).

Усе обладнання міцно монтується до стін та підлоги. Ліжка встановлюють так, щоб забезпечити право на приватність і життєвий простір засуджених. КЗК рекомендує перетворювати багатомісні камери на маломісні, це стосується і приміщень, де відбувають покарання засуджені.

Засуджених розміщують у спальних приміщеннях казарменого типу з одно- або двоярусними ліжками або в спальних приміщеннях на чотирьох засуджених з одноярусними ліжками з окремим санвузлом.

⁴⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1274-12#Text>.

У ДІЗО ліжко металеве відкидне опускається лише на час сну.

Кожне житлове приміщення обладнують робочим (денним) та черговим (нічним) освітленням, а також електричними розетками для підключення електроприладів. Керування освітленням та розетками проводиться з приміщення молодшого інспектора чергової зміни (старшого в корпусному відділенні) та вимикачами, встановленими в коридорах біля входних дверей до камер. У нічний час доби (з 22:00 до 06:00) персонал чергової зміни під час огляду житлових приміщень з метою запобігання вчиненню засудженим суїциду, заподіяння членушкодження або підготування до вчинення втечі з-під варти, вмикає чергове (нічне) освітлення. Рівень освітлення не повинен заважати відпочинкові та снові засуджених.

В установах створюють необхідні житлово-побутові умови. У холодну пору року температура в жилих приміщеннях всіх УВП має підтримуватись на рівні не нижче ніж + 18° С.

У виховній колонії організують розпорядок дня, розроблений відповідно до типового розпорядку дня засуджених, що затверджує наказом начальник колонії і який доводять до відома засуджених, а також персоналу виховної колонії. Розпорядок дня, виготовлений друкарським способом, вивішують у всіх камерах, житлових приміщеннях, виробничих майстернях та інших приміщеннях, де перебувають засуджені.

КДІР створюється у ВК з метою первинного психолого-педагогічного вивчення особистості новоприбулих засуджених, їх повного медичного обстеження для виявлення інфекційних, соматичних і психічних захворювань. Дільниця КДІР розміщується в локальному приміщенні з метою унеможливлення безконтрольного спілкування новоприбулих засуджених з іншими засудженими. Строк перебування засуджених у дільниці КДІР становить чотирнадцять діб.

Прогулянкові дворики

З метою проведення прогулянок засуджених на території виховної колонії облаштовують прогулянкові дворики. Для засуджених, які тримаються в ДІЗО, у прогулянкових двориках встановлюють перекладину і бруси, лавку, яка надійно кріпиться до підлоги, а також, по змозі, — стіл для гри в настільний теніс, велотренажер, кардіотренажер, силовий тренажер. Для неповнолітніх осіб у прогулянкових двориках рекомендується обладнувати майданчики для гри у мініфутбол, баскетбол, волейбол тощо.

Для решти засуджених облаштовують спортивні майданчики. Прогулянкові дворики необхідно обладнати так, щоб нічого не перешкоджало природному освітленню, а також козирком для захисту від атмосферних опадів.

У [Доповіді КЗК після візиту в Україну у 2017 році](#) зазначено про недостатні розміри прогулянкових двориків для нормального виконання фізичних вправ. Дворики не повинні розміщуватися на верхніх поверхах або даху в'язниць.

Адміністрація установи повинна створити належні умови проведення прогулянки:

- ▶ фактурне покриття «під шубу» має бути замінене на гладку цементну суміш;
- ▶ прогулянкові двори повинні бути обладнані дашком від атмосферних опадів (1/3 площі двору), водостоком, лавками для сидіння;
- ▶ можливість (інвентар) для того, щоб не менше ніж годину щодня займатися фізичними вправами просто неба;
- ▶ у будь-якому разі, внутрішній режим мусить надавати всім ув'язненим можливість проводити в день стільки часу за межами своїх камер, скільки необхідно для нормальної людської та соціальної взаємодії ([пункт 25.2 Європейських пенітенціарних правил](#)).

Кімнати для проведення короткострокових побачень у закритих умовах

У кімнаті передбачаються кабінки, розділені між собою від підлоги до стелі перегородками. Перегородки заввишки 85 см виконано з дерева та обшито пластиком, вище — часто заклоєно подвійним склом. З одного боку в кабінах встановлюють стільці для відвідувачів, з іншого — в кабінах для засуджених — табурети, прикріплені наглухо до підлоги. На випадок прибуття на побачення двох-трьох родичів з дітьми має бути одна або дві кабінки більшого розміру. З торцевого боку кабіна відгороджується та обладнується переговорним пристроєм для контролю за проведенням побачень та місцем для молодшого інспектора чергової зміни. Якщо кількість кабін понад 10, місце для молодшого інспектора встановлюють з торцевого боку середньої перегородки, що розділяє кабінки для засуджених та відвідувачів, за скляною перегородкою в окремій кімнаті.

Кімнати для проведення короткострокових побачень у відкритих умовах

У кімнаті встановлюються окремі столи та стільці для ув'язнених, родичів та інших осіб. Столи та стільці прикріплюють наглухо до підлоги. Стіл для молодшого інспектора чергової зміни розташовується на виході з кімнати. Якщо нема стола для молодшого інспектора чергової зміни контроль за проведенням побачень ведеться за допомогою камер відеоспостереження.

Кімнати для проведення тривалих побачень

До складу кімнати тривалих побачень входять житлові кімнати, кухня, умивальник, вбиральня, духова, комора для зберігання постільних речей та посуду, дитяча ігрова кімната, хол (кімната) для відпочинку, які мають відповідати будівельним нормам і правилам. По змозі, обладнують прогулянковий майданчик на свіжому повітрі.

На всьому інвентарному майні, що перебуває в користуванні, проставляють тавро з назвою установи та датою початку експлуатації. Прання та зберігання постільної білизни відбувається окремо. Планування, оздоблення та декоративне оформлення кімнат тривалих побачень мають відповідати естетичним вимогам.

Приміщення для віросповідання

Засуджені відправляють релігійні обряди індивідуально в камерах або в обладнаних для цих цілей приміщеннях виховних колоній з дотриманням вимог роздільного тримання. Якщо нема окремих приміщень для вірян кількох релігійних конфесій, обряди проводять в одному приміщенні за графіком. У такому приміщенні передбачається можливість тимчасового розміщення предметів культу на період обряду.

Приміщення для праці (виробничі майстерні)

Майстерня — структурний підрозділ ВК. Джерело утримання майстерні — кошти спеціального фонду державного бюджету. Рішення про створення майстерні затверджується наказом Департаменту з питань виконання кримінальних покарань за поданням міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції. Майстерню створюють з метою:

- ▶ забезпечення реалізації права засуджених на працю;
- ▶ збереження трудових навичок засуджених.

Лазне-пральне приміщення

Лазне-пральне обслуговування засуджених організують у будівлі житлової зони установи. Пральня розташовується в одному приміщенні з лазнею з облаштуванням окремого входу. Планування приміщень пральні повинно забезпечувати безперервність і послідовність технологічного процесу прання й не допускати контакту чистого та брудного речового майна. В одній частині пральні передбачають приміщення для приймання і сортування речового майна, а в іншій — приміщення для прання, сушіння і прасування, лагодження, зберігання і видачі чистого речового майна. Між цими частинами розташовують санітарний шлюз, що має з обох боків пральні вхід, а також кімнату працівників (робітників), душову та туалет. Обидві частини приміщення пральні ізолюють капітальною стіною або перегородкою⁵⁰. Лазня пропускного типу забезпечує можливість проведення як гігієнічного миття, так і санітарної обробки. Для цього передбачають окремі вхід та вихід, приміщення для роздягання (де особи, які миються, передають речове майно до дезінфекційної камери), приміщення для одягання (куди вони виходять після миття і де отримують через віконце відділення камери речове майно, що пройшло дезінфекцію чи дезінсекцію) та місце для стаціонарної дезінфекційної камери. Приміщення для миття засуджених облаштовують душовими сітками з розрахунку одна на 15 осіб. Вихідні дані для проведення розрахунку потреби в душових сітках — середньоспискова кількість осіб в установі й кількість робочих днів лазні на тиждень. Кожну душову сітку облаштовують водорозбірними кранами для гарячої та холодної води. У разі потреби встановлюють водорозбірні колонки. Якщо нема лазні перепускного типу санітарну обробку проводять у лазні туалетного типу. Штучне освітлення приміщень лазні і пральні проєктують з урахуванням вимог законодавства щодо будівельних норм і правил. Світильники в приміщеннях з мокрим і вологим режимом встановлюють, відповідно, герметичного і напівгерметичного типів. Лазню і пральню обладнують водопроводом, каналізацією, центральним (автономним) опаленням, гарячим водо- та паропостачанням. У лазні й пральні передбачають припливно-витяжну систему вентиляції з механічним спонуканням, яка повинна вмикатися і працювати

⁵⁰ [Наказ Мініюсту від 08.06.2012 № 849/5](#) «Про затвердження Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах».

протягом усього робочого дня і забезпечувати кратність повітрообміну в приміщеннях.

Дезинфекцію водогінних мереж, камер, приміщень для проживання, харчування, інших комунально-побутових і кухонно-складських приміщень проводить персонал колонії за рекомендаціями медичних працівників.

ЄПП в аспекті приміщень регламентує, що розміщення ув'язнених, і зокрема надання місць для сну, повинне проводитися з повагою до людської гідності та, по змозі, із забезпеченням можливості усамітнення, а також відповідно до санітарно-гігієнічних вимог з урахуванням кліматичних умов, зокрема площі, кубатури приміщення, освітлення, опалення та вентиляції. У всіх будівлях, де ув'язнені повинні мешкати, працювати або збиратися:

- ▶ вікна мусять бути достатньо великими, щоб ув'язнені могли читати чи працювати за природного освітлення в нормальних умовах та забезпечувався приплив свіжого повітря, крім тих випадків, коли є відповідна система кондиціонування повітря;
- ▶ штучне освітлення мусить відповідати загальноприйнятим технічним нормам; та
- ▶ повинна бути передбачена система сигналізації, яка дає змогу ув'язненим негайно встановлювати контакт із персоналом.

Національне законодавство мусить містити механізми, які не допускають порушення цих мінімальних вимог внаслідок перенаповнення в'язниць. Ув'язнених зазвичай треба розміщати на ніч в окремих камерах, за винятком тих випадків, коли їм зручніше розташовуватися разом з іншими ув'язненими. Спільне розміщення допускається лише в тому разі, коли приміщення придатне для цього та самі ув'язнені підходять один одному. По змозі, ув'язненим варто надавати вибір, перш ніж розміщати їх для сну в одному приміщенні з іншими ув'язненими.

Скільки це можливо, ув'язненим, справи яких ще не розглянуті в суді, має надаватися можливість розміщення в одиночних камерах, якщо тільки вони не віддають перевагу спільному розміщенню з іншими ув'язненими, справи яких ще не розглянуті в суді, або якщо суд не ухвалив спеціальної постанови щодо характеру розміщення конкретного ув'язненого, справу якого ще не розглянуто в суді.

Всі частини кожного пенітенціарного закладу повинні постійно утримуватися в порядку та чистоті. Під час поміщення ув'язнених до пенітенціарної установи камери або інші приміщення, в яких вони роз-

міщуються, мусять бути чистими. Ув'язнені повинні мати безперешкодний доступ до санітарних засобів, які відповідають вимогам гігієни та дають змогу усамітнюватися. Ванних і душових повинно бути достатньо для того, щоб кожен ув'язнений міг користуватися ними за температури, яка відповідає кліматові, по змозі, щодня.

Їдальня

У їдальнях забезпечується належний санітарно-гігієнічний стан приміщень. Залежно від призначення приміщення їдальні розподіляються на виробничі, допоміжні, побутові, технічні і зали для споживання їжі (обідні зали). Опалення приміщень їдальні в опалювальний період повинно бути регульованим і безперервним протягом доби. Приміщення їдальні повинні забезпечувати послідовність технологічного процесу обробки продуктів та приготування їжі й недопущення зустрічного руху персоналу їдальні й осіб, які харчуються.

Виробничі приміщення повинні бути взаємопов'язані, що забезпечує правильну організацію роботи і скорочує шляхи проходження продуктів за обробки. Не допускаються зустрічні потоки сирих та варених продуктів, брудного і чистого посуду, готової їжі та брудного посуду. Розміщення технологічного і холодильного устаткування проводиться так, щоб забезпечувалася послідовність руху продуктів за їх обробки. У кожному виробничому цеху повинні бути встановлені умивальники з підведеною до них гарячою та холодною водою.

Під час монтування технологічного устаткування в приміщеннях їдальні враховують вимоги щодо охорони праці.

Зал для споживання їжі (обідній зал) повинен мати площу з розрахунку не менше ніж 0,9 м² на одне посадкове місце. У слідчих ізоляторах та установах виконання покарань із камерним режимом тримання обідні зали обладнуються лише для засуджених, залишених для виконання роботи з господарського обслуговування. Зал для споживання їжі обладнується лінією роздачі їжі (самообслуговування), яка відокремлюється декоративними перилами від основної площі обіднього залу і забезпечує прохід осіб, які харчуються, у колону по одному від входу зали до вікон роздачі їжі.

3.6. Підбиття підсумків за участю керівництва ВК

Після проведення моніторингового відвідування, група має обов'язково зустрітися з начальником місця несвободи або його заступником для підбиття підсумків. Під час зустрічі необхідно повідомити керівництво місця несвободи про попередні результати відвідування, загальну інформацію про хід перевірки та основні зауваження, які виявила моніторингова група в ході своєї роботи. Починати підсумки варто з виконання попередніх рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків, виявлені позитивні моменти, після чого переходити до виявлених порушень.

Необхідно роз'яснити, як запобігати порушенням прав людини, довести про наявність передових практик, які можна запровадити та які використовуються в інших ВК, повідомити про звіти та вимоги КЗК та рішення ЄСПЛ.

Наприкінці зустрічі потрібно подякувати керівнику за сприяння в проведенні перевірки. Повідомити, що для опрацювання та вивчення отриманої інформації потрібен час і орієнтовно протягом місяця установі буде скерований розширений звіт із зазначенням виявлених недоліків та пропозицій щодо їх усунення. Також надати інформацію, що звіт із відповідними рекомендаціями *за наявності підстав*, може бути направлений до відома та реагування в межах компетенції до органів державної влади, до органів місцевого самоврядування відповідної територіальної громади, іншим органам, організаціям, установам, підприємствам незалежно від форми власності та підпорядкування.

З урахуванням результатів відвідування НПМ Уповноважений (керівник Секретаріату, представник Уповноваженого НПМ, директор Департаменту НПМ) вносить до органів державної влади, державних органів, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності пропозиції щодо запобігання катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або таким, що принижують гідність, видам поведінки та покарання. З метою усунення виявлених відвідуванням НПМ порушень прав і свобод людини і громадянина Департамент НПМ, регіональне представництво Уповноваженого готують та подають на підпис Уповноваженого подання для внесення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їхніх посадових і службових осіб. У разі виявлення в ході відвідування НПМ необхідності розв'я-

зання питання про відповідність до Конституції України (конституційності) закону України чи іншого правового акта Верховної Ради України, акта Президента України та Кабінету Міністрів України, правового акта Автономної Республіки Крим, офіційного тлумачення Конституції України Департамент НПМ, регіональне представництво Уповноваженого готують і Департамент НПМ подає на підпис Уповноваженому конституційне подання Уповноваженого для внесення до Конституційного Суду України. За наявності достатніх підстав за фактами виявлених за результатами відвідування НПМ порушень та недоліків Департамент НПМ, регіональне представництво Уповноваженого готують і подають на підпис Уповноваженому (керівникові Секретаріату Уповноваженого, представникові Уповноваженого НПМ, директорові Департаменту НПМ) листи до органів державної влади, місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств про ініціювання порушення дисциплінарних проваджень, проваджень у справах про адміністративні правопорушення, кримінальних проваджень, проведення перевірок, ревізій, аудитів підпорядкованих та підконтрольних органів, організацій, установ, підприємств, реалізації інших повноважень Уповноваженого.

Попередити керівництво, що за наслідком складання звіту буде встановлений строк для реагування та надання відповіді. У разі невиконання законних вимог Уповноваженого або представників, Уповноваженого працівником Секретаріату Уповноваженого або представник Уповноваженого складає протокол про адміністративне правопорушення [за ст. 188–40 Кодексу України про адміністративні правопорушення](#).

За результатами відвідування інформація (пресреліз) про виявлені порушення прав людини і громадянина оприлюднюється на офіційному сайті Уповноваженого або іншим способом протягом трьох робочих днів з дня закінчення відвідування.

Звіт відвідування НПМ після погодження Уповноваженим доповідної записки оприлюднюють на офіційному сайті Уповноваженого з дотримання вимог чинного законодавства про захист персональних даних.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1 Алгоритм дій у разі виявлення ознак неналежного поведження

Під час моніторингового візиту головне джерело інформації про порушення — конфіденційне інтерв'ю із засудженими, а також матеріали особових справ засуджених, службових перевірок, журнали та книги обліку, медична документація. З метою виявлення фактів неналежного поведження та видів покарань також проводять візуальний огляд засуджених, щоб виявити тілесні ушкодження. Необхідно зробити детальний опис ушкоджень та обставин їх отримання, провести фотофіксацію (з дозволу засуджених).

Моніторингова група перевіряє наявну інформацію в службовій документації щодо обставин та умов отримання тілесного ушкодження.

Аналізує:

- ▶ медичну документацію на факт належної фіксації;
- ▶ факт повідомлення медичним працівником керівництва ВК, а керівництвом ВК про виявлення тілесних ушкоджень прокурора та чи зафіксовано це в Журналі обліку виявлених тілесних тілесних ушкоджень у осіб, які прибули до установи виконання покарань;
- ▶ факт фіксації отримання травми в КозП та чи виконують службові особи установ вимоги наказу Міністерства юстиції України від 02.02.2017 № 254/5 «Про затвердження Порядку прийняття та обліку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події».

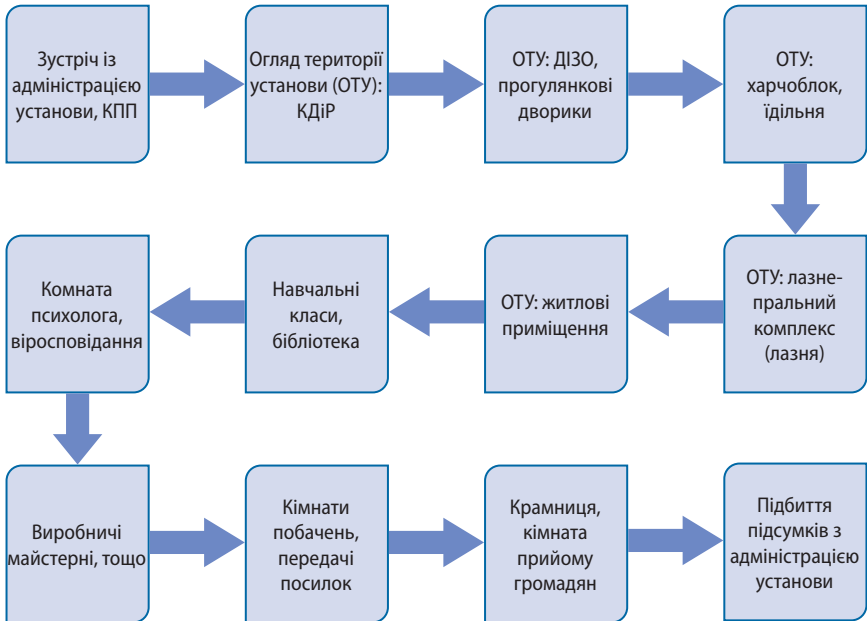
Перевірці підлягають також Журнал обліку рапортів про порушення режиму та інших повідомлень про правопорушення, Журнал обліку засуджених, які перебувають у короткочасних виїздах або в закладах охорони здоров'я, Журнал обліку перевірок засуджених, які перебувають у закладах охорони здоров'я.

Фіксація монітором факту виявлення неналежного поведження не залежить від суб'єкта, що спричинив тілесні ушкодження. Хто був суб'єктом неналежного поведження (персонал, інші засуджені, треті особи), важливо лише для звітування.

ДОДАТОК 2

Орієнтовний маршрут відвідування

ДОДАТОК 3

Анкета для спілкування з неповнолітніми засудженими

Опитувати дітей має монітор, що пройшов відповідне підготування та має досвід роботи з дітьми, інакше наявний ризик нашкодити неповнолітньому. Варто пам'ятати елементарні речі: не можна тиснути на дитину, вимагати пояснень, особливо з обставинами скоєння злочину. Під час спілкування необхідно присісти, щоб зріст дорослої людини не тиснув на неповнолітнього. Мова має бути простою, доступно для сприйняття неповнолітнім засудженим. Звертатися до неповнолітніх засуджених також необхідно на «ви».

- ▶ Ставити відкриті та загальні питання, щоб налагодити зв'язок: скільки засуджений перебуває в цій установі, чи вперше в ній. Якщо засуджений може порівняти цю установу з іншою — запитати його про це.
- ▶ Запитати, як проходить день засудженого. Під час розповіді можна перейти до конкретніших питань: які події відбулись, що незвичне в чинному порядку на його думку?
- ▶ Чи виникають конфлікти ситуації між засудженими і як вони вирішуються, яка роль адміністрації в цьому? Чи застосовувалися до нього дисциплінарні стягнення, за які проступки? Чи існує можливість уникнути покарання, оскарження рішення адміністрації, можливість та якість отримання правової допомоги?
- ▶ За які вчинки надає заохочення адміністрація?
- ▶ Як особа розуміє поняття «жорстоке поведіння»? Якщо засуджений повідомляє про випадки жорстокого поведіння, варто поставити питання, чи готовий він підтвердити свої слова при представниках правоохоронних органів (прокуратури)? І подати відповідну заяву. У разі відмови інформація має бути зафіксована на конфіденційній основі для організації подальшої перевірки.
- ▶ Чи має особа доступ до інформації та контакту з зовнішнім світом (надання побачень: короткострокових та тривалих; який порядок надання телефонних розмов, короткострокових відпусток; отримання посилок, передач; листування)?
- ▶ У відвертій розмові варто запитати, чи знає співрозмовник про випадки порушення прав інших засуджених, якщо так — попросити конкретнішу інформацію або назвати осіб, з якими можна про це поговорити.

- ▶ Чи забезпечений роботою, скільки часу триває робочий день, охорона праці?
- ▶ Чи є індивідуальне спальне місце та умови проживання (описати)? Чи існує можливість відвідувати лазню (яка періодичність)? Як організовано прання та заміна постільних речей та одягу й білизни?
- ▶ На окремі питання варто дати кілька відповідей на вибір особи — питання щодо забезпечення харчуванням, комунально-побутовими послугами, доступом до свіжого повітря (скільки часу перебуває на повітрі).
- ▶ Як організована медична допомога, доступ до лікаря, з яких питань йому надавали допомогу? Як часто проводиться санітарно-гігієнічна обробка місць загального користування?
- ▶ Запитати, що варто відвідати в установі та з ким поспілкуватися.

ДОДАТОК 4

Анкета фіксації результатів відвідування НПМ для цього типу місця несвободи

Карта спостереження

(заповнюють члени моніторингової групи)

Установа для моніторингу _____

(найменування установи)

Дата «__» _____ 20__ року, час відвідування _____

(год, хв)

1. Керівництво установи

1	Керівник виховної колонії <i>(спеціальне звання, П. І. Б.)</i>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
2	Працівники установи, які присутні під час моніторингу <i>(посада, спеціальне звання, П. І. Б.)</i>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Обставини, що перешкоджають проведенню моніторингу, вказати причини, пояснення керівництва установи _____

_____
_____

2. Загальна інформація про установу

Рік побудови установи _____;

Планове наповнення установи _____;

Кількість засуджених на час моніторингу _____;

Кількість персоналу _____, з них атестованих _____.

_____
_____

3. Виявлення випадків катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання (ст. 28 Конституція України)

Критерій оцінювання	Відповідність до критерію	
Чи відомі засудженим випадки катування / жорстокого поводження? (<i>вказати</i>)		
Візуальні ушкодження засуджених (<i>якщо так, вказати в окремих нотатках детальний опис ушкоджень та обставин їх отримання, фотофіксація</i>)	так	немає
Наявність скарг засуджених на катування, інші жорстокі, нелюдські або такі, що принижують гідність, види поводження під час перебування в установі <i>Якщо так, вказати які саме (стислий зміст, конкретні факти)</i>	так	немає
Чи пов'язані скарги з незаконними діями службових або інших осіб (<i>вказати</i>)	так	ні
Чи проходили постраждалий(лі) медичний огляд з метою фіксації тілесних ушкоджень (<i>вказати причини відмови</i>)	так	ні
Чи погоджується постраждалий(лі) подати офіційну скаргу на неправомірні дії адміністрації установи (<i>вказати причину відмови</i>)	так	ні
Безпека співіснування засуджених (<i>вказати</i>)	під контролем персоналу	заходів не вживають
Проведення перевірок за випадками неправомірних дій персоналу тощо (<i>вказати</i>)	так	ні

4. Дотримання права на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України)

Чи проводять із засудженими семінари з безпеки та належного поводження, самокерованої поведінки		так	ні
Чи трапляються конфлікти (бійки) між засудженими?			
Як часто? (зазначити)			
Як залагоджуються можливі конфлікти між засудженими?			
(зазначити)			
Чи відомі засудженим випадки неправомірних дій з боку засуджених чи персоналу?			
Які саме? (зазначити)			
Візуальні ушкодження засуджених	зафіксовані	нема	
(зазначити)			
Безпека співіснування засуджених	задовільно	незадовільно	
(зазначити)			
Наявність підстав для законного утримання (вирок суду, рішення про розподіл)			
(зазначити)			

4.2. Психологічний супровід засуджених

Загальний емоційний стан засуджених	<i>задовільний</i>	<i>незадовільний</i>
Реакція засуджених на персонал (адміністрацію) закладу (готовність до співпраці)	<i>позитивна</i>	<i>негативна</i>
Реакція засуджених на монітора (готовність до співпраці)	<i>позитивна</i>	<i>негативна</i>
Чи мають засуджені можливість звернутися до психолога на власне бажання?	<i>так</i>	<i>ні</i>
Чи існує в кожного засудженого індивідуальна програма психологічної роботи?	<i>так</i>	<i>ні</i>
Наявність планів і журналів обліку індивідуальних і групових занять психолога із засудженими		
<i>види заходів, їхня кількість, частота, реальне виконання</i>		
Група ризику — індивідуальні заходи		
<i>порядок та частота проведення, фіксації</i>		
Планова психодіагностика та психокорегувальні заняття, профілактика суїциду		
<i>порядок та частота проведення, фіксації</i>		
Індивідуальні звернення		
<i>без обмежень, у разі потреби</i>		
Робота з особами, які готуються до звільнення		
<i>що охоплюють заходи розкрити заходи</i>		
<i>за який час до звільнення вони починаються, якість та ефективність</i>		

Залучення фахівців соцслужби, служби зайнятості, юристів, психологів, пробація та працівники інших державних організацій		
за якими напрямками:	психологічна компетентність соціальна компетентність правова компетентність основи здорового способу життя інші	

5. Право на достатній життєвий рівень, що охоплює харчування, одяг, житло (ст. 48 Конституції України)

5.1. Зовнішній вигляд

Відповідність одягу та взуття за сезоном	відповідає	не відповідає
Стан одягу та взуття (можливість ремонту, зазначається)	задовільний	незадовільний
Зовнішній вигляд засуджених (охайність, чистота)		
Можливість прання натільної білизни та власного одягу (зазначається)		
Можливість зміни та ремонту одягу (зазначається)		
Графік роботи перукарні		
Графіки роботи швейної та взуттєвої майстерень		

5.2. Умови тримання засуджених у виховній колонії

Критерій оцінювання	Дільниця карантину діагностики та розподілу	Дільниця ресоціалізації	Дільниця соціальної адаптації
* Умови тримання засуджених у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання оцінюються за критеріями оцінювання для дільниці соціальної реабілітації виправної колонії			
Наявність пристосованих приміщень			
Блок особистої гігієни: ▶ роздягальня			
▶ духова з достатньою кількістю кабінок для миття			
▶ санітарний вузол			
Приміщення для тримання засуджених: ▶ кількість спальних приміщень			
▶ кількість ліжко-місць			
▶ тримається осіб			
▶ час тримання в карантині (14 діб)			
▶ кімната виховної роботи			
▶ кімната для вживання їжі			
▶ кімната для зберігання особистих речей			
▶ побутова кімната			
▶ сушильня			
Санітарно-гігієнічний стан приміщень (вказується)			
Забезпечення необхідним інвентарем: ▶ стан та наявність постільних речей			

▶ приліжкові тумбочки (1 на 2 особи) та табурети			
▶ побутові предмети			
Природне освітлення (достатнє для читання та писання)			
достатнє недостатнє на вікнах жалюзі			
Штучне освітлення: лампи-жарівки			
справне несправне			
Нічне освітлення			
наявне потребує ремонту нема			
Електромережі та електроприлади (розподільчі щити, побутові розетки, кип'ятильники, тощо)			
впорядковані з порушенням ізоляції потребують ремонту			
Вентиляція (стан зазначається)			
Примусова природна припливна доступ до свіжого повітря доступу нема			
Вентиляція примусового типу (якщо наявна)			
Функціонує не функціонує			
Опалення			
централізоване власна котельня			
функціонує не функціонує (за сезоном)			
температурний режим (зазначається)			

Туалет			
<i>обладнаний автоматичним зливом не обладнаний</i>			
<i>санітарно-гігієнічний стан (зазначається)</i>			
Умивальник (з розрахунку 1 кран на 10 осіб)			
<i>кількість, усього _____, достатня недостатня</i>			
Доступ до води			
<i>вода надходить постійно перекриває персонал відкритий доступ до питної води бачок для питної води</i>			
<i>санітарно-гігієнічний стан (зазначається)</i>			
Наявність постільних речей у кожного засудженого			
<i>матрац, подушка, ковдра 2 простирадла, наволочка</i>			
<i>стан постільної білизни, прання, прожарювання (зазначається)</i>			
Двори чи місця для прогулянок			
<i>упорядкованість території (зазначається)</i>			
<i>наявність спортивного майданчика та його обладнання (зазначається)</i>			
<i>стан порядку, чистота (своєчасність прибирання)</i>			
Наявність скарг на неналежні умови тримання (короткий опис)			

5.3. Харчування

Вартість харчування на одного засудженого на день: _____

Наявність меню на харчоблоці (їдальні) (перспективне меню на 14 днів)		
Можливість уживати їжу в непризначений час, у перервах між споживаннями їжі, самостійно готувати (вказати, як і де)		
Органолептичні властивості їжі (зазначається)	задовільно	незадовільно
Стан та якість питної води (зазначається)	задовільно	незадовільно
Зберігання продуктів харчування (зазначається)	задовільно	незадовільно
Зовнішній вигляд працівників їдальні та кухні	задовільно	незадовільно
Дієтичне харчування (зазначається)	надається	нема
Наявність скарг на погане харчування (зазначається)		
Харчоблок, кухня, підсобні приміщення		
загальний стан	задовільно	незадовільно
освітлення	задовільно	незадовільно
прибирання (оцінка чистоти)	задовільно	незадовільно
Вентиляція	задовільно	незадовільно
температурний режим		

5.4. Одержання засудженими посилок (передач), робота крамниці

Кімната для приймання посилок / передач (наявність окремого приміщення, суміжного з приміщенням для відвідувачів, режим роботи)		
Обладнання кімнати	стіл для перевірки вмісту передач, стілець	
	полиці для розкладання передач (стелаж стаціонарний)	
	терези з набором гир (ваги настільні)	

	<i>тара: корзини, сумки для рознесення передач у камери</i>		
	<i>умивальник, дзеркало, мило та рушник</i>		
	<i>білі халати для персоналу</i>		
	<i>інструмент для перевірки вмісту передач</i>		
	<i>набір столових ножів та дощок для розробляння продуктів</i>		
Крамниця чи можливість придбавати за територією, в межах ВЦ			
Обладнання кімнати	<i>стіл для перевірки вмісту передач, стілець</i>		
	<i>полиці для розкладання передач (стелаж стаціонарний)</i>		
	<i>терези з набором гир (ваги настільні)</i>		
	<i>тара: корзини, сумки для рознесення передач у камери</i>		
	<i>умивальник, дзеркало, мило та рушник</i>		
	<i>білі халати для персоналу</i>		
	<i>інструмент для перевірки вмісту передач</i>		
	<i>набір столових ножів та дощок для розробляння продуктів</i>		
Санітарний стан приміщень та інвентарю (вказується)			
Наявність скарг громадян щодо організації прийому передач (основні проблеми)			

5.5. Організація миття засуджених та прання білизни

Організація миття засуджених та прання білизни		
Наявність графіка миття та прання білизни (пропускна спроможність лазні повинна забезпечувати не менше ніж 4-разове на місяць миття) <i>щотижневе</i> <i>кількість часу миття на 1 особу</i> <i>нерегулярне</i> <i>не ведеться</i>		

Якість прання білизни (зазначається)		задовільна	низька
Заміна постільної білизни <i>щотижнева</i> <i>власна білизна</i>			
Забезпеченість чистильно-мийними засобами (зазначається)			
Відповідність приміщень лазні до санітарних норм	санітарний вузол: <i>наявний</i> <i>нема</i>		
	вентиляція: <i>свіже повітря</i> <i>задуха</i> <i>сирість</i>		
	освітлення: <i>достатнє</i> <i>не достатнє</i>		
	прибирання: <i>графік прибирання</i> <i>(санітарний день)</i> <i>своєчасно</i> <i>брудно, засмічено</i>		
Справність обладнання та інвентарю	душова з достатньою кількістю сіток для миття <i>(зазначити кількість)</i>		
	регулювання тиску та температури води		
	безпе́чність користування інвентарем <i>(гумові килимки, справність електромереж тощо)</i>		
	кількість прожарювальних камер <i>потребує ремонту</i>		
	кількість пральних машин <i>потребує ремонту</i>		
	наявність прасувальних машин (прасок) <i>потребує ремонту</i>		
Приміщення, що потребують поточного ремонту (зазначається)			

<p>Наявність скарг ув'язнених щодо побутового забезпечення (основні питання):</p>	
--	--

6. Дотримання права на приватність (ст. 8 ЄКПЛ)

<p>Відповідність встановлених систем відеоспостереження та нагляду</p>		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ інформування засуджених (ув'язнених) про ведення відеоспостереження ▶ постійний відеонагляд у гуртожитках ▶ огляд відеокамер (чи охоплює санітарний вузол / душову кабінку) <p>(зазначається)</p>		
<p>Відповідність приміщення для короткострокових і тривалих побачень</p>		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ окреме приміщення з відгородженими кабінами з переговорним пристроєм ▶ надання приватних бесід ▶ спільне приватне проживання в приміщенні готельного типу ▶ можливість проживати за територією ВЦ <p>(зазначається)</p>		
<p>Доступ до приватного листування</p>		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ забезпечується ▶ наявність цензури кореспонденції ▶ можливість самостійного відправлення пошти <p>(зазначається)</p>		

Обладнання санітарних вузлів		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ окремі санвузли ▶ відгороджений напівстілкою ▶ не відгороджений ▶ окремі кабінки 		
Обладнання душових кабін у лазні		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ окремі кабінки ▶ не відгороджене місце 		
Можливість зберігати особисті речі		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ наявність кімнат та місць для зберігання особистих речей ▶ доступ до особистих речей ▶ можливість бути присутнім під час проведення обшуку ▶ присутність інших осіб під час проведення обшуку з роздяганням (зазначається)		
Загальний висновок щодо дотримання права на приватність (зазначається)		

7. Дотримання права на правову допомогу (ст. 59 Конституції України)

Доступ до захисника (адвоката)			
<ul style="list-style-type: none"> ▶ обладнання кімнати для проведення побачень із захисником ▶ надання побачень без обмежень ▶ забезпечення приватності побачень 			
Доступ до інформації про свої права та пільги	наявність планів та заходи з правового виховання		
	наявність книг, брошур, нормативно-правових документів про права ув'язнених		
	наявність інформаційних стендів про права засуджених (плакати, стенди тощо)		

Сприяння адміністрації установи в отриманні документів, що стосуються засудженого		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ надання копій у 5-ти денний строк ▶ вручення під розписку ▶ можливість зберігати при собі документи та їх копії, які були зроблені під час досудового розслідування 		
Право на скаргу		
Можливість викладати пропозиції, заяви та скарги в усній або письмовій формі від свого імені <ul style="list-style-type: none"> ▶ наявність скриньки скарг ▶ порядок реєстрації та своєчасне направлення скарг (протягом 3-х діб) ▶ ознайомлення з відповідями на відправлену кореспонденцію (протягом доби) 		
Порядок реєстрації та направлення скарг, що не підлягають переглядові (протягом доби) Можливість самостійного відправлення пошти		
Можливість оскаржити рішення адміністрації <ul style="list-style-type: none"> ▶ правоохоронні органи (МВС, СБУ, ДБР, ДПтС) ▶ органи прокуратури ▶ суд ▶ омбудсман 		
Наявність стендів, з інформацією про порядок звернення до компетентних органів та організацій <i>(адреси, номери телефонів гарячих ліній, графіки прийом з особистих питань тощо)</i>		
Особистий прийом начальника установи <i>(наявність графіка, розв'язання питань)</i>		

Проведення розслідувань за зверненнями про порушення прав (зазначається)		
---	--	--

8. Система заохочень та дисциплінарних стягнень

8.1. Стимулювання правослужняної поведінки

Проведення персоналом заходів виховного характеру: ▶ занять із працетерапії ▶ заходів з оздоровлення ▶ дозвільних, спортивних заходів (інше зазначається)	так	ні
Можливість обирати вид занять на дозвіллі на власний смак. Приблизний перелік дозвільних занять (гуртки за інтересами, студії, секції тощо):	1. 2. 3. 4. 5.	
Скільки годин загалом становить вільний час засуджених?		
Обізнаність осіб із системою заохочень і дисциплінарних стягнень (чи знають ув'язнені, за що і як їх можуть покарати?)	так	ні
Фіксація заходів дисциплінарного впливу на засуджених (наявність журналу, опитати засуджених): ▶ попередження ▶ догана ▶ сувора догана ▶ скасування поліпшених умов тримання	так	ні
Дотримання порядку поміщення засуджених у ДІЗО	так	ні
Кількість випадків поміщення (порівняти за 3 р.) ▶ в ДІЗО (не більше ніж 5 діб)		
Застосування непередбачених законодавством методів та заходів покарання (зазначається)	так	ні

Необґрунтована відмова особам у застосуванні передбачених законодавством пільг (зазначається)	так	ні
Невмотивоване переведення осіб до іншої установи (зазначається)	так	ні

8.2. Умови тримання засуджених в ДІЗО

Критерій оцінювання	ДІЗО
Кількість камер	
Кількість осіб тримається	
Підстава для тримання: ▶ ДІЗО (постанова начальника установи)	
Температурний режим (зазначається)	
Дотримання норми площі (зазначається)	
Вентиляція (стан зазначається)	
примусова природна припливна доступ до свіжого повітря доступу нема	

Природне освітлення	
достатнє для читання та писання недостатнє на вікнах жалюзі	
Штучне освітлення: лампи-жарівки	
справне несправне	
Нічне освітлення	
наявне потребує ремонту нема	
Санітарний вузол (стан зазначається)	
задовільний перебуває в антисанітарному стані потребує ремонту відокремлений не відокремлений	
Двори для прогулянок	
кількість дворів для прогулянок кількість одночасного перебування осіб у дворі площа (м ²)	
розташування дворів на верхніх поверхах (кількість) на режимній території (кількість)	
перебування утримуваних у дворах:	
▶ час, відведений розпорядком дня установи на проведення прогулянки	
▶ кількість персоналу залученого для виведення ув'язнених на прогулянку	
▶ середній час перебування на свіжому повітрі	
Обладнання прогулянкових дворів	
▶ стіни: гладка цементна суміш виконані «під шубу»	
▶ покрівля від атмосферних опадів: є (1/3 площі двору) нема потребує ремонту	

<ul style="list-style-type: none"> ▶ доступ до свіжого повітря ▶ наявність стоку води ▶ місця (лави) для сидіння ▶ приладдя для занять фізичними вправами: <i>бруси</i> <i>перекладина</i> <i>тенісний стіл</i> <i>баскетбольне кільце</i> <i>(інше зазначається)</i> 	
<p>Умови, що негативно впливають на проведення прогулянки <i>(зазначається)</i></p>	

9. Право на свободу світогляду і віросповідання
(ст. 35 Конституції України)

<p>Доступ до богослужіння та релігійних обрядів</p>	так	ні
<p>Наявність місця, часу та інших умов проведення богослужіння, обряду або церемонії</p>	так	ні
<p>Кількість релігійних конфесій, які проводять обряди <i>(зазначається):</i></p>		
<p>Визначений час та графік (у разі необхідності) проведення обрядів</p>		

10. Контакти із зовнішнім світом (ст. 28 Конституції України)

Органи місцевої влади та громадські організації		
Віддаленість установи від обласного / районного центру (вказати відстань, км; проблемні питання)		
Взаємодія з громадськими організаціями	так	ні
Вказати, які громадські організації контактують із закладом (зазначається)		
Проведення безплатних (благодійних) виступів професійних творчих колективів (театрів, філармоній тощо)		
Проведення платних заходів коштом засуджених і за їхньою згодою		
Взаємодія з місцевими органами влади	так	ні
Діяльність спостережної комісії (зазначається)		
Доступ до інформації		
Доступ до перегляду телевізійних програм: <ul style="list-style-type: none"> ▶ контроль за переглядом телевізійних програм, фільмів з боку персоналу ▶ наявність графіка (години перегляду) 		

Радіофікація приміщень (Радіотрансляції ведуться централізовано від єдиного радіотрансляційного вузла)				
Бібліотека				
Наявність читальної зали		так	ні	
Наявність періодики (газети, журнали)		так	ні	
Частота оновлення літератури				
Телефонні розмови				
Доступ до телефона, якщо нема індивідуального		так	ні	
Плата за телефонну розмову		платні автомати	безплатні автомати	
Наявність журналу, де фіксують телефонні розмови (порядок проведення зазначається)		так	ні	
Побачення				
Графік побачень з родичами (наявність):	коротко-строкові побачення	тривалі побачення		
Наявність кімнат для короткотривалих побачень (кількість зазначається)		так	ні	
Загальний стан кімнат для короткотривалих побачень		задовільно	незадовільно	
Наявність кімнат для тривалих побачень: ▶ звичайні (вартість койко-місця) ▶ люкси (вартість койко-місця)		так	ні	

Загальний стан кімнат для тривалих побачень	задовільно	незадовільно
Кореспонденція		
Можливість користуватися поштою	задовільно	незадовільно
Забезпеченість папером, конвертами, ручками	задовільно	незадовільно
Дотримання персоналом порядку перегляду змісту листування <i>(які листи і хто перевіряє?)</i>		
Порядок відправки кореспонденції <i>(зазначити)</i>		

11. Право на освіту (ст. 53 Конституції України)

Наявність навчального закладу (консультативний пункт)	так	ні
<ul style="list-style-type: none"> ▶ наявність укладеного договору ▶ кількість обладнаних класів для навчання ▶ затверджений розклад занять ▶ навчальні плани ▶ забезпеченість зошитами <i>(інше зазначається)</i>		
Стан навчально-методичного приладдя		
Забезпечення навчальною літературою		
Можливість складання зовнішнього незалежного обстеження: <ul style="list-style-type: none"> ▶ реєстрація для складання ЗНО (НМТ) ▶ отримання сертифікату 		
Можливість вибору вихованцями форм навчання, факультативів, позакласних занять <i>(зазначається)</i>		

Проведення занять для педагогічно занедбаних та неуспішних учнів (зазначається)		
Якщо так, то які? Навчаються згідно з планом індивідуальної роботи		
Ця категорія вихованців навчається в класі вирівнювання знань за індивідуальною програмою		
Доступ до професійно-технічної та вищої освіти (зазначається)		
Створення батьківського комітету, його систематичність відвідування. Які заходи проводять для неповнолітніх засуджених?		

12. Право на працю та захист від експлуатації (ст. 43 Конституції України)

Наявність виробничих майстерень (зазначається):	так	ні
1. 2. 3. 4. 5.		
Порядок залучення засуджених до праці в майстерні		
Відповідність кількості виведених на роботу засуджених до змінного завдання та наявних виробничих потужностей		

<p>Індивідуалізація залучення засуджених до праці (враховується <i>стать, вік, працездатність, стан здоров'я, спеціальність засудженого</i>)</p>		
<p>Ознайомлення засуджених з технікою безпеки під час експлуатації устаткування та правилами охорони праці (<i>проведення інструктажів, ведення журналів</i>)</p>		
<p>Доведення до засуджених норм виробітку (змінних завдань) та оплати праці (<i>наявність обладнаних інформаційних куточків</i>)</p>		
<p>Тривалість робочої зміни</p>	<p>Від ____ до _____ год</p>	
<p>Обґрунтованість виведення засуджених у третю зміну (<i>необхідність передбачена технологічним процесом</i>)</p>		
<p>Нарахування заробітку, оплата праці</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ у нічний ▶ понаднормовий час ▶ вихідні дні 		
<p>Відшкодування за шкідливі умови праці</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ скорочений робочий день (<i>на 1 год</i>) ▶ додаткова видача молока (<i>0,5 л на день</i>) 		
<p>Відрахування із заробітку</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ податок з доходів фізичних осіб; ▶ чи відраховують вартість одягу, взуття, білизни; ▶ чи відраховують вартість харчування, комунально-побутових та інших наданих послуг; ▶ за виконавчими листами на користь громадян; ▶ за виконавчими листами на користь юридичних осіб; ▶ відшкодування матеріальних збитків, заподіяних засудженими державі під час відбування покарання 		

Залучення засуджених до робіт з благоустрою		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ наявність та дотримання графіка ▶ тривалість (час) залучення до безоплатних робіт 		

13. Право на охорону здоров'я, медичну допомогу (ст. 49 Конституції України)

Медичний огляд (КДІР)			
Медичне обстеження осіб, які прибули до установи	так	вибірково	ні
<p><i>Зазначається, які саме категорії новоприбулих проходять медичний огляд</i> (хворі на вигляд; на прохання, за скаргою, усіх без винятку тощо)</p>			
Присутність осіб у приміщенні під час медичного огляду	інші в'язні	медичні працівники	конвой
<p>Порядок проведення первинного огляду новоприбулих <i>Антропометричні дослідження, збір даних, об'єктивне обстеження лікаря, лабораторне дослідження (аналіз сечі, крові на RW)</i></p>			
Умови в кімнаті лікарського прийому			
<ul style="list-style-type: none"> ▶ санітарно-гігієнічний стан ▶ провітрювання ▶ освітлення ▶ температурний режим тощо 			
Наявність інфекційного ізолятора			
<ul style="list-style-type: none"> ▶ кількість осіб тримається ▶ кількість ліжок ▶ підстави поміщення (зазначається хвороба, з якою особу розміщують окремо від інших) 			

Наявність ізолятора для осіб з психічними розладами		
<ul style="list-style-type: none"> ▶ кількість осіб тримається ▶ кількість ліжок ▶ підстави приміщення (висновок спеціальної лікарської комісії) ▶ застосування м'якої фіксації (підстави, порядок застосування) ▶ специфіка обладнання приміщення (азначається) 		

14. Дотримання прав людей з інвалідністю (III група), ВІЛ / СНІДом, інших вразливих категорій (ст. 49 Конституції України)

Особливості умов тримання		
Доступність будівлі / будівель для малорухомих груп підопічних <i>(пандус з нахилом не більше ніж 1:12. Ширина пандуса повинна бути не менше ніж 1,2 м за одnobічного руху і не менше ніж 1,8 м — за двобічного. На початку і кінці пандуса слід передбачати горизонтальні площадки завдовжки не менше ніж 1,5 м)</i>	так	ні
Наявність у санітарних вузлах спеціальних умов для підопічних з особливими потребами <i>(ДБН В.2.2–9 і ДБН В.2.2–17)</i>		
Наявність засобів малої механізації відповідно до індивідуальної програми реабілітації інваліда <ul style="list-style-type: none"> ▶ візки ▶ приліжкові столи ▶ санітарні стільці ▶ милиці ▶ ходунки тощо 		
Забезпечення права на отримання реабілітаційних послуг		
Наявність та виконання індивідуальних програм реабілітації інвалідів щодо забезпеченості милицями, візками колісними, протезами тощо		

Наявність фізкультурно-спортивних заходів <i>(зазначається)</i>		
Кількість осіб, які проходять трудотерапію <i>(зазначається)</i>		

ДОДАТОК 5

Нормативно-правові акти, що визначають права осіб, які утримуються в місці несповоди та регулюють діяльність закладу

1. Конституція України, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України, в редакції 19.01.2024 року, <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1129-15#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України, в редакції 01.01.2024 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Кримінальний кодекс України, в редакції 01.01.2024 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
5. Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 №2823/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань», із останніми змінами від 13.02.2024 року, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text>.
6. Наказ Міністерства юстиції України від 02.07.2013 № 1304/5 «Про затвердження Інструкції з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», із останніми змінами від 19.10.2023, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-13#Text>.
7. Наказ Міністерства юстиції України від 19 жовтня 2017 року № 3233/5 «Про затвердження Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-17#n16>.
8. Наказ Міністерства юстиції України від 07.03.2013 № 396/5 «Про затвердження Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі», із останніми змінами від 11.10.2023, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-13#n14>.
9. Наказ Мін'юсту від 22.03.2012 № 442/5 «Про затвердження Положення про майстерню установи виконання покарань, слідчого ізолятора», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0437-12#n16>.
10. Наказ Міністерства юстиції України від 22.09.2023 № 3398/5 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України з питань функціонування секторів для відбування

- покарання засудженими неповнолітніми» (щодо нових Типових положень тощо), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1681-23#Text>.
11. Наказ Міністерства юстиції України від 09.01.2023 №65/5 «Про затвердження Положення про педагогічну раду установи виконання покарань та Типового положення про батьківський комітет при установі виконання покарань», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0099-13#Text>.
  12. Наказ Міністерства юстиції України від 04.11.2013 № 2300/5 «Про організацію соціально-виховної та психологічної роботи із засудженими», із останніми змінами 27.06.2023 (Положення про відділення СПС, КДІР, про самодіяльні організації засуджених до позбавлення волі, типові обов'язки психолога УВП та СІЗО), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1863-13#n18>.
  13. Наказ Міністерства юстиції України від 07 вересня 2021 року № 3157/5 «Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Формування життєвих навичок у неповнолітніх засуджених»», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1179-21#n4>.
  14. Наказ Міністерства юстиції України від 27.03.2023 № 1126/5 «Про затвердження Порядку організації роботи з профілактики та попередження самогубств серед засуджених, осіб, взятих під варту, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0524-23#n14>.
  15. Наказ Міністерства юстиції України від 19.01.2023 № 294/5 «Про визначення ступеня виправлення засудженого», з останніми змінами від 30.05.2023 року: [Порядок визначення ступеня виправлення засудженого](#); [Методика визначення ступеня виправлення засудженого](#); [Форма індивідуального плану виправлення та ресоціалізації](#), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0116-23#n8>.
  16. Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 «Про затвердження Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», з останніми змінами від 27.07.2022, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0947-12#Text>.
  17. Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 847/5 «Про затвердження Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів», з останніми змінами

від 27.06.2023 (остання редакція від 28.03.2024), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2126-23#Text>, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-12#n15>.

18. Наказ Міністерства юстиції України від 23.08.2013 № 1782/5 «Про затвердження Порядку обліку особистих грошей, цінностей і речей осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, а також виданого їм речового майна», з останніми змінами від 24.05.2022 (остання редакція від 28.03.2024), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2126-23#Text>, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1473-13#Text>.
19. Порядок здійснення перегляду кореспонденції засуджених та ув'язнених, встановлений наказом Міністерства юстиції України № 1304/5 «Про затвердження Інструкції з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-13#Text>.
20. Наказ Міністерства юстиції України від 20.02.2012 № 280/5 «Про затвердження Порядку забезпечення речовим майном та норм належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», з останніми змінами 18.05.2021, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-12#Text>:
[Порядок забезпечення речовим майном засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.](#)
[Норма належності речового майна для засуджених чоловіків, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.](#)
[Норма належності речового майна для засуджених жінок, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.](#)
[Норма належності речового майна для засуджених, які відбувають покарання у виховних колоніях.](#)
[Норма належності постільних речей для засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.](#)
[Норма належності речового майна для вагітних жінок, матерів-годувальниць та годувальниць, які відбувають покарання в установах виконання покарань.](#)

Норма належності одягу, взуття і м'якого інвентарю для дітей, які перебувають у будинках дитини при установах виконання покарань, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0261-12#Text>.

21. Наказ Міністерства юстиції України від 10.02.2012 № 233/5 «Про норми витрат мила та мийних засобів для осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, курсантів і слухачів навчальних закладів, осіб рядового і молодшого начальницького складу та працівників Державної кримінально-виконавчої служби», з останніми змінами від 21.08.2021, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0204-12#Text>:

Норма витрат шампуню, мила на туалетні, санітарно-гігієнічні потреби, миття в лазні, засобами особистої гігієни для осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах. Норма витрат мийних засобів на прання речового майна та постільних речей для осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, та курсантів і слухачів навчальних закладів Державної кримінально-виконавчої служби.

22. Наказ Міністерства юстиції України від 15.06.2021 № 2160/5 «Про затвердження Положення про організацію продовольчого забезпечення у Державній кримінально-виконавчій службі України на мирний час», із останніми змінами від 26.06.2023, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0800-21#Text>.

23. Наказ Міністерства юстиції України від 07.09.2023 № 3204/5 «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 26 червня 2018 року № 2025/5» щодо «Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1594-23#Text>, та «Переліку технічних засобів нагляду і контролю, що використовуються у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1593-23#Text>,

та «Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0766-18#n153>.

24. Наказ Міністерства юстиції України від 25.07.2017 № 1408/5 «Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо забезпечен-

- ня безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», з останніми змінами від 20.10.2020 (остання редакція від 28.03.2024), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2126-23#Text>, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0550-17#Text>.
25. Наказ Міністерства юстиції України від 05.12.2023 № 4183/5 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України» (щодо виключення арештних домів), початок дії з 28.03.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2126-23#Text>.
26. Наказ Міністерства юстиції України від 27 лютого 2017 року № 680/5 «Про затвердження Порядку визначення засудженим виду установи виконання покарань, направлення для відбування покарання засуджених до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, арешту, обмеження волі та їх переведення, Положення про центральну та міжрегіональну комісії з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, арешту та обмеження волі, їх направлення і переведення для відбування покарання», з останніми змінами від 26.09.2023 (остання редакція від 28.03.2024), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2070-23#Text>, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0265-17#Text>, та «Положення про центральну та міжрегіональну комісії з питань визначення засудженим до позбавлення волі виду установи виконання покарань, місця відбування покарання особам, засудженим до позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі, арешту та обмеження волі, їх направлення і переведення для відбування покарання», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0266-17#n4>.
27. Наказ Міністерства юстиції України від 26.05.2021 № 1848/5 «Про затвердження Порядку подання до Офісу Президента України матеріалів за клопотаннями про помилування засуджених та виконання указів Президента України про помилування», з останніми змінами від 13.09.2021 (остання редакція від 28.03.2024), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0700-21#Text>.
28. Указ Президента України «Про Положення про порядок здійснення помилування», із останніми змінами від 22.12.2023, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223/2015#n9>.
29. Наказ Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2023/5 «Про затвердження Порядку формування та ведення Єдиного реєстру за-

- суджених та осіб, узятих під варту», з останніми змінами 21.09.2023, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0762-18#n19>.
30. Наказ Міністерства юстиції України від 08.11.2021 № 3992/5 «Про затвердження Порядку розроблення, реалізації та оцінки результатів проходження програм диференційованого виховного впливу на засуджених», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1453-21#Text>.
31. Наказ Міністерства юстиції України від 07.09.2021 № 3157/5 «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 16 травня 2016 року № 1418/5», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1178-21#Text>;
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Формування життєвих навичок у повнолітніх засуджених»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Формування життєвих навичок у неповнолітніх засуджених».](#)
32. Наказ Міністерства юстиції України від 16.05.2021 № 1418/5 «Про затвердження положень про програми диференційованого виховного впливу на засуджених», із останніми змінами 21.10.2021, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0727-16#n22>;
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Освіта»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Професія»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Правова просвіта»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Духовне відродження»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Творчість»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Фізкультура і спорт»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Подолання алкогольної залежності»;](#)
[Положення про програму диференційованого виховного впливу на засуджених «Подолання наркотичної залежності».](#)
33. Наказ Міністерства юстиції України від 05.02.2020 № 412/5 «Про затвердження Інструкції з організаційно-штатної роботи в установах

виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формуваннях, навчальних закладах, інших підприємствах, установах і організаціях, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0145-20#Text>.

34. Наказ Міністерства юстиції України від 12.03.2015 №356/5 «Про затвердження Порядку проведення службових розслідувань у Державній кримінально-виконавчій службі України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0295-15#Text>.
35. Наказ Міністерства юстиції України від 22.11.2011 №3361/5 «Про затвердження інструкції про порядок надання засудженим короткочасних виїздів за межі установ виконання покарання», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1372-11#Text>.
36. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 № 320 «Про деякі питання тримання осіб, засуджених до обмеження волі у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2022-%D0%BF#Text>.
37. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 1992 р. N 336 «Про норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах ДКВС», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/336-92-%D0%BF#Text>.
38. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 934 «Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-%D0%BF#n8>.
39. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 № 80 «Про затвердження Порядку відшкодування вартості витрат на утримання засуджених в установах виконання покарань», з останніми змінами від 30.01.2019, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80-2017-%D0%BF#Text>.
40. Постанова КМУ від 08.10.2022 № 1149 «Про внесення змін до Порядку оптимізації діяльності слідчих ізоляторів, установ виконання покарань та підприємств установ виконання покарань», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1149-2022-%D0%BF#Text>.
41. Наказ Офісу Генерального прокурора від 29.12.2021 № 400 «Про організацію діяльності прокурорів з протидії порушенням прав людини у правоохоронній та пенітенціарній сферах», <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0400905-21#Text>.

42. Наказ Державної судової адміністрації України від 17.10.2023 № 485 «Про внесення змін до Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України», що затвердили нову редакцію, <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0485750-23#Text>.
43. Рішення другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Лужинецького Анатолія Олександровича щодо відповідності до Конституції України (конституційності) окремих приписів частини першої статті 111 Кримінально-виконавчого кодексу України (щодо особистого і сімейного життя особи, засудженої до довічного позбавлення волі), від 20.12.2023, справа № 3-72/2023 (145/23), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-23#Text>.
44. Рішення другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Крупка Дмитра Володимировича щодо відповідності до Конституції України (конституційності) частини першої статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України, Костіна Володимира Володимировича, Мельниченка Олександра Степановича щодо відповідності до Конституції України (конституційності) частини першої статті 82 Кримінального кодексу України та за конституційною скаргою Гогіна Віктора Івановича щодо відповідності до Конституції України (конституційності) частини першої статті 81 Кримінального кодексу України (справа про перегляд вироку особі, караній на довічне позбавлення волі), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-21#Text>.
45. Угода між Урядом України та Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини про розміщення короткотермінової моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, в редакції від 16.07.2015 про доступ до в'язниць, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-14#Text.
46. Марракеський договір про полегшення доступу сліпих, осіб з порушеннями зору або іншими обмеженнями з причин інвалідності сприймати друковану інформацію до опублікованих творів, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-13#Text.
47. ЗУ «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», з останніми змінами 18.10.2022 (суб'єкт Нацпол), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#top>.
48. Справа «Яковлев проти України» (Заява № 42010/18), остаточне 08.03.2023, [ст. 3](#) (матеріальний аспект): нелюдське та таке, що при-

нижує гідність, поведження; примусове годування ув'язненого, який оголосив голодування на знак протесту проти поведження у виправній колонії, піддало його надмірному фізичному впливу та болю; непереконливо доведено існування необхідності застосування примусового годування з медичних міркувань; недостатні процесуальні гарантії у зв'язку з відсутністю законодавчого регулювання та неефективністю судового контролю; реагування держави на протести обмежувалося примусовим годуванням ув'язнених; для належного розгляду та врегулювання ситуації важливі розслідування ключових причин протестів ув'язнених і забезпечення обґрунтованої відповіді на їхні скарги, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i53#Text.

49. Справа «Станіслав Луценко проти України (№ 2)» (Заява № 483/10), від остаточно 18.12.2022, [ст. 8](#): приватне життя • Відсутність законних підстав для накладення дисциплінарних стягнень, які призвели до встановлення суворішого режиму ув'язнення та неодноразових переведень між колоніями, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h60#Text.
50. Справа «Панченко та інші проти України» (Заява № 66179/14) від 14.10.2021. Справа стосується поміщення заявників в установи виконання покарань, розташовані далеко від їхніх родин і неодноразових відмов у задоволенні їхніх заяв про переведення до установ, розташованих ближче ([статті 8](#) та [13](#) Конвенції). Три заяви (усі, окрім заяви № 58700/16) також стосуються стверджуваної відмови заявникам у доступі до суду ([пункт 1 статті 6](#) Конвенції), https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_h99#top.
51. Справа «Сілі проти України» (Заява № 42903/14) від 08.10.2021, [ст. 3](#) (матеріальний аспект): таке, що принижує гідність, поведження; неналежні побутові умови тримання у виправній колонії, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_g46#Text.
52. Справа «Карапась та інші проти України» (Заява № 54575/12 та 4 інші заяви) від 22 жовтня 2020 року. Справа стосується тверджень заявників про те, що подальше тримання їх під вартою після того, як відповідні підстави припинили існувати, було порушенням [пункту 1](#) статті 5 Конвенції. Справа також стосується скарги першого заявника за [пунктом 5](#) статті 5 Конвенції на відсутність у нього забезпеченого правовою санкцією права на відшкодування у зв'язку з незаконним триманням його під вартою, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f48#Text.

53. Справа «Старишко проти України» (Заява № 61839/12) від 15 жовтня 2020 року. Заявник скаржився на те, що під час тримання його під вартою у 2000–2014 роках його право на повагу до приватного та сімейного життя було порушене через абсолютну заборону на тривалі побачення з родичами та невелику кількість дозволених короткострокових побачень, а також різні правила щодо практичних умов відвідування установи виконання покарань, наприклад заборону прямого фізичного контакту, відгородження скляною перегородкою або металевими ґратами, постійну присутність під час побачень працівника охорони установи виконання покарань. Заявник скаржився на відсутність реальної перспективи звільнення та обмеження його права на побачення в установі виконання покарань у 2000–2014 роках. Обставини цієї справи свідчать про ті самі проблеми, які критикує суд у згаданому рішенні у справі [«Петухов проти України \(№ 2\)»](#). Як і п. Петухов, заявник у цій справі засуджений до довічного позбавлення волі, який наразі не має жодної реальної перспективи звільнення. У цій справі суворі обмеження контактів заявника з його родиною та зовнішнім світом загалом, яких він зазнавав протягом чотирнадцяти років, були накладені на нього безпосередньо законодавством лише з огляду на тяжкість його покарання та без індивідуального оцінення небезпеки. Вони були непропорційні цілям, на які посилався Уряд, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f41#Text.
54. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text.
55. Протокол 1 до Європейської конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_057#Text.
56. Європейські пенітенціарні правила (Рекомендація № R (2006)2 Комітету міністрів держав-учасниць), прийняв Комітет міністрів 11 січня 2006 року на 952-й зустрічі заступників міністрів, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_032#Text.

ДОДАТОК 6

Рекомендації щодо заповнення звіту

I. Вступ

1.1. За результатами проведення відвідування повинен бути підготовлений звіт, у якому відображають інформацію про:

- ▶ найменування місця несвободи;
- ▶ склад групи НПМ;
- ▶ попередні зауваження.

1.2. Звіт формує керівник групи НПМ на підставі інформації та матеріалів, що надали всі члени групи НПМ.

II. Факти, виявлені під час відвідування

2.1. Висвітлюються виявлені порушення та недоліки із зазначенням норми міжнародного та/або національного законодавства, опис виявлених порушень, їх наслідки, підтверджувальні документи, матеріали, результати опитування (фото) або інша додаткова інформація (із зазначенням порушеного права та порядковим номером).

Катування та інші форми жорстокого поводження

1. _____
2. _____
3. _____

Порушення прав на _____

4. _____
5. _____
6. _____

III. Рекомендації

1. _____.
2. _____.
3. _____.

До звіту подаються такі документи та матеріали:

ДОДАТОК

Керівник групи НПМ

_____

(посада)

_____

(підпис)

_____

(ПІБ)

Додаток до Звіту

**Уповноваженому
Верховної Ради України
з прав людини
Дмитру ЛУБІНЦЮ**

Прізвище, ім'я, по батькові

Правовий статус, посада

Найменування місця несвободи

Адреса, контактний номер телефона

ПОЯСНЕННЯ

Зміст частини 1 статті 63 Конституції України про те, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом, мені зрозумілий.

Мені роз'яснено, що відповідно до ч. 3 ст. 19–1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» опитування осіб, які перебувають у місцях несвободи, з метою отримання інформації стосовно поводження з цими особами й умов їх тримання, а також опитування інших осіб, які можуть надати таку інформацію, ведеться без третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування.

підпис

Пояснення бажаю давати _____ мовою.

Пояснення _____ (бажаю (не бажаю) давати власноручно.

З приводу поставлених мені питань можу пояснити таке:

Перелік питань:

1. _____
2. _____
3. _____

Відповідь на 1 питання:

Відповідь на 2 питання:

Відповідь на 3 питання:

До пояснень додається (у разі наявності додатків):

1. _____
2. _____

Наприкінці опитування зазначити, вибравши потрібне:

З моїх слів записано вірно, мною прочитано, уточнень, зауважень та доповнень немає.

Написано власноручно, уточнень, зауважень та доповнень немає.

Мною прочитано, викладаю наступні уточнення, зауваження та доповнення:

_____.202_р.

підпис П.І.Б.

У разі відмови опитуваної особи відповідати на поставлені питання робиться позначка:

Від надання відповідей на поставлені питання відмовився(-лася).

Від підписання наданого пояснення відмовився (-лася).

Опитав учасник групи НПМ

_____

посада

підпис

П. І. Б.

Національний превентивний механізм (НПМ) створено в Україні у 2012 році відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань (ФПКПК). Основна ідея НПМ полягає в запровадженні системи регулярних незалежних відвідувань будь-якого місця несвободи з метою запобігання та захисту утримуваних там осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Здійснення функцій НПМ покладено на Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Відвідування місць несвободи відбувається за моделлю «Омбудсмен+»: працівники Офісу Омбудсмена спільно з активістами громадянського суспільства.

В Україні функціонування НПМ забезпечує Департамент з питань реалізації Національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Інформацію про НПМ можна знайти за посиланням:
<https://ombudsman.gov.ua/>

UKR

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 46 держав-членів, включно з усіма державами — членами Європейського Союзу. Усі держави — члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини — договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE